

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

2024

Julie Sladká

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Proces Milady Horákové a spol. a jeho vliv na
československá média v roce 1950**

Bakalářská práce

Autorka práce: Julie Sladká

Studijní program: Mediální studia

Vedoucí práce: PhDr. Martin Groman, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. dubna 2024

Julie Sladká

Bibliografický záznam

SLADKÁ, Julie. *Proces Milady Horákové a spol. a jeho vliv na československá média v roce 1950*. Praha, 2024. s 52. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Martin Groman, Ph.D.

Rozsah práce: 81 336 znaků s mezerami

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá procesem s Miladou Horákovou a spol. a jeho vlivem na československá média v roce 1950. Věnuje se politickému pozadí před procesem, osudu Milady Horákové a mediálnímu prostředí tehdejší doby. V praktické části je průzkum z dobových i současných médií. Konkrétně sleduje pomocí kvalitativní obsahové analýzy *Rudé právo* a *Novou svobodu* od poloviny května do poloviny června. Cílem bylo identifikovat hlavní témata, narativy i propagandistické prvky titulků, mezititulků a podtitulků v obou denících. Výzkum odhalil, jak byly postavy procesu prezentovány a jak se odlišoval mediální přístup obou deníků. Zjištění poskytují hlubší vhled do mediální manipulace v totalitním režimu a používaných metod. Součástí praktické části je následně rozbor dokumentární série Martina Vadase „*Proces H*“ a zkoumání zmínek o sérii v českých on-line médiích. Výsledkem je shrnutí dokumentární série, jaké druhy přístupů a perspektiv využívá. Dále poskytnutí širšího kontextu toho, jakým způsobem byl proces zinscenován a jaké techniky propagandy média užívala. Záměrem obou průzkumů je přínos celistvých poznatků o tom, jak se prezentace vnímání procesu v čase proměnila.

Abstract

The bachelor's thesis examines the trial of Milada Horáková and associates and its impact on Czechoslovak media in 1950. It explores the political background preceding the trial, the fate of Milada Horáková, and the media environment of the time. The practical part includes research from both contemporary and historical media. Specifically, it utilizes qualitative content analysis of *Rudé právo* and *Nová svoboda* from mid-May to mid-June. The goal was to identify main themes, narratives, and propagandistic elements in the headlines, subheadlines, and subtexts of both newspapers. The research revealed how the figures of the trial were presented and how the media approaches of the two newspapers differed. The findings provide deeper insights into media manipulation under the totalitarian regime and the methods used. Additionally, the practical part includes an analysis of Martin Vadas's documentary series "Process H" and an examination of mentions of the series in Czech online media. The result is a summary of the documentary series, detailing the types of approaches and perspectives it utilizes, and providing a broader context of how the trial was

staged and the propaganda techniques employed by the media. The intention of both studies is to contribute comprehensive knowledge about how the presentation and perception of the trial have changed over time.

Klíčová slova

Milada Horáková, média, politika, Československo, proces, dokument, komunismus, propaganda

Keywords

Milada Horakova, media, politics, Czechoslovakia, trial, document, communism, propaganda

The trial of Milada Horáková and Co. and its influence on the Czechoslovak media in 1950

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Martinu Gromanovi Ph.D. za spolupráci a konzultace při zpracování mé bakalářské práce a zejména pak za cenné rady, podnětné připomínky a konstruktivní kritiku, kterou mi při vedení práce poskytl. Děkuji také mé rodině za podporu.

Obsah

Úvod.....	3
1. Cíl práce	4
2. Teoretická část:	5
2.1. Politická situace v Československu 1947 – 1950.....	5
2.2. „Nepřátelé proletariátu“	8
2.3. Mediálního prostředí a kontrolní aparát komunistického režimu	9
2.4. Život Milady Horákové.....	11
2.5. Politické pozadí a proces Milady Horákové	13
3. Praktická část.....	16
3.1. Média v roce 1950 a jejich role v procesu	16
3.2. Rudé právo a Nová svoboda.....	18
3.2.1. Kvalitativní obsahová analýza	19
3.2.2. Obsahová analýza Rudého práva	19
3.2.3. Obsahová analýza Nová svoboda.....	24
3.2.4. Porovnání analýzy Rudého Práva, Nové svobody a shrnutí	26
3.3. Dokument „Proces H“ a jeho přínos k pochopení zásadního historického momentu 27	
3.3.1. Obsah a klíčová témata dokumentu	27
3.3.2. Shrnutí.....	35
3.3.3. Analýza a interpretace dokumentu	35
3.3.4. Proces H v českých on-line médiích	36
Závěr.....	38
Summary	41

Použitá literatura	44
Teze bakalářské práce	50

Úvod

Po převratu v únoru roku 1948 komunistická strana přezvala moc. Po tomto zásadním okamžiku se spustila nejen likvidace demokracie a svobody, ale i ochrany lidských práv. Nový režim si svou pozici potřeboval utužit i tím, že zastrašoval obyvatelstvo a chtěl očernit všechny, kteří s nově nastoleným totalitním režimem nesouhlasili, například pomocí politických procesů a masivní propagandy. V bakalářské práci se zaměřím na jeden z nejznámějších historických okamžiků Československa: Proces s Miladou Horákovou a spol. a budu analyzovat jeho vliv na československá média v roce 1950. Konkrétně mediální pokrytí a ohlasy veřejnosti v denících *Rudé právo* a *Nová svoboda* v období 15. května – 15. června 1950. Analyzovat budu i dokument „*Proces H*“ od Martina Vadase, který tento historický okamžik rozebírá.

V úvodu teoretické části práce se pro kontext a historické souvislosti budu zabývat politickou situací v Československu od roku 1947 – 1950. Zmíním i politické procesy, které předcházely procesu s Miladou Horákovou a spol. a definuji, jaké obyvatele komunistický režim považoval za své nepřátele. Následovat bude kapitola shrnující život Milady Horákové pro jejíž sepsání jsem využila svou seminární práci, která se stala i inspirací pro téma této bakalářské práce. Poté se přesunu k mediálnímu prostředí 50. let a kontrolnímu aparátu komunistického režimu. V poslední podkapitole teoretické části přiblížím politické pozadí vzniku samotného procesu i jeho průběh.

V praktické části provedu dva průzkumy z dobových a současných médií. Nejprve se zaměřím na média 50. let 20. století a jejich roli v procesu s Miladou Horákovou a spol. Posléze se přesunu ke zkoumaným deníkům *Rudému právu* a *Nové svobodě*, definuji kvalitativní obsahovou analýzu i způsob jakým bude prováděna. Dále učiním kvalitativní obsahovou analýzu *Rudého práva* a *Nové svobody*, které mezi sebou porovnam. Paralelním sledováním obou deníků se pokusím dokázat, jak strana skrze tisk prezentovala proces i na regionální úrovni. Následně představím dokumentární sérii „*Proces H*“ od Martina Vadase jako zástupce médií současných. Rozeberu její obsah a klíčová témata. Další podkapitola bude analyzovat, jak o dokumentu psala česká on-line média. Samotný proces i osobnost Milady Horákové a její osud je velmi prostudovanou oblastí v mnoha aspektech, i přesto si myslím, že se stále nabízí možnosti, jak dál tuto událost zkoumat a přinášet další poznatky, které toto historické období

nabízí. Jak bylo zmíněno, o Miladě Horákové jsem psala seminární práci, která popisovala její životní osud. Právě psaní práce ve mně vzbudilo další zájem o hlubší zkoumání osudu této jedinečné ženy, a proto jsem se rozhodla pro téma vlivu procesu na československá média a analýzu dokumentární série „*Proces H*“.

1. Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je analyzovat a interpretovat, jak média pokrývala a prezentovala proces s Miladou Horákovou a spol. Provedu dva průzkumy z dobových a současných médií. Konkrétním předmětem zkoumání dobových médií bude deník *Rudé právo* a regionální deník *Nová svoboda*. Zaměřím se na hlavní prvky, témata či narativy v obou denících o procesu, přístup a četnost informování i propagandistické prvky, které lze identifikovat v pokrytí obou deníků. Po konzultaci s vedoucím práce, v rámci zachování rozumného rozsahu, z analýzy vynechám *Československý rozhlas*, který veškeré informace přebíral z *Rudého práva*. Mým cílem bude shrnout a přinést celistvé informace o tom, jak tyto deníky o procesu psaly. Nebudu rozebírat každý článek, ale zaměřím se na titulky, podtitulky a mezititulky. Zkoumáním deníků bude také možné zhodnotit, jak byly informace přebírány i na regionální úrovni. Dále práce analyzuje současnou dokumentární sérii „*Proces H*“, která proces detailně rozebírá. Zaměřím se na její obsah a zanalyzuji, jak o ni psala česká on-line média. Oba průzkumy budou mít za cíl poskytnout ucelené informace o tom, jak se prezentace vnímání procesu v čase proměnila. Z důvodu tematické relevantnosti po dohodě s vedoucím práce nezařadím porovnávání procesu Milady Horákové a spol. s procesem s Rudolfem Slánským, kapitola by byla nadbytečná a porovnání by nebylo relevantní. Práce bude kombinovat teoretické poznatky a informace o politickém i mediálním prostředí doby s praktickou analýzou konkrétních mediálních materiálů a má za snahu poskytnout další pohled na roli médií v tomto historickém kontextu.

2. Teoretická část:

2.1. Politická situace v Československu 1947 – 1950

Propagandistická kampaň provázející proces s JUDr. Miladou Horákovou a dalšími dvanácti obžalovanými byla již dopředu připravena a nejednalo se o první ani jediný proces takového druhu. Rovněž nešlo o jediný monstrproces, který komunistická strana připravila.¹ Jaká byla politická situace v tehdejším Československu? Tři roky před převratem se postupně vztahy mezi politickými stranami a obecně politika v Československu dost vyostřovala. „*Vývoj se ubíral od spolupráce nebo rozporů překonávaných dohodami k protikladným stanoviskům, která se stávala neřešitelná kompromisem.*“² Opozice mezi lety 1945 – 48 neexistovala, jelikož všechna politická uskupení, jež působila v odboji buď ilegálně nebo v exilu, nastoupila do poválečné republiky v koalici jako jednotná Národní fronta. Ještě před volbami v květnu 1946 komunisté zahájili politický proces s generálním tajemníkem národně socialistické strany Vladimírem Krajínou a obvinili ho ze zrady odboje. To ale soud odmítl. Nicméně výsledkem byl konec jeho politického působení, v němž komunisté doufali. V květnových parlamentních volbách v roce 1946 komunisté v Česku zvítězili s 38 % a na Slovensku získali o 10 % méně.³ Další pokus o politický proces byl veden vůči exilovému ministru národní obrany generálovi Sergeji Ingrovi, pokoušeli se ho znovu obvinít z neoprávněné mobilizace československé armády ve Francii v roce 1940, kterou měl učinit bez rozhodnutí exilového politického vedení. Cílem tohoto procesu bylo, aby se v žádném případě nevrátil do armády. Případem se zabývala vláda, avšak bývalí členové exilové vlády se za Ingra postavili a prezident Beneš ho jmenoval nizozemským velvyslancem. V srpnu roku 1947 se stal dosud neobjasněný pokus o atentát, tzv. Krčmáňská aféra, na tři členy vlády. Petru Zenklovi, Janu Masarykovi a Prokopu Drtinovi přišly balíčky s výbušninami. Naštěstí došlo k jejich likvidaci předtím, než je dostali do rukou. Událost vyšetřovaly bezpečnostní orgány, které však případ chtěly zamést pod koberec a objasnit ho tak, že atentát byl objednan od národních socialistů. Naopak členové národních socialistů měli zprávy o tom, že balíčky zhotovili komunističtí funkcionáři. Na slovenském území

¹ KOUROVÁ, Pavlína a KOURA, Petr. *Žádáme trest smrti! propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. s. 25. ISBN 978-80-87211-03-8.

² KAPLAN, Karel. *Únor 1948: komentované dokumenty.* Praha: Epoque, 2018. s. 298-299. ISBN 978-80-7557-116-8.

³ KAPLAN, Karel. *Únor 1948: komentované dokumenty.* Praha: Epoque, 2018. s. 7-10. ISBN 978-80-7557-116-8.

docházelo před volbami v roce 1946 ke snaze rozdělit Demokratickou stranu. Vznikla tzv. konstrukce „spiknutí“, jež tvrdila, že na Slovensku fungují skupiny s cílem rozbít Československo. Skupiny měly údajně být svázané s emigrací a s pronacistickými představiteli válečného režimu. Členové Demokratické strany s nimi měli být ve spojení, a proto je komunisté chtěli zlikvidovat.⁴

Zapotřebí je zmínit ještě „mosteckou špionážní aféru“, která se také uskutečnila před převratem. 20. února 1948 přišli za prezidentem Benešem ministr národní obrany Ludvík Svoboda a předseda vlády Klement Gottwald s informací, že do vlády se dostali špioni, a tudíž je nutné ji vyměnit. V aféře figurovalo jméno Pravomila Raichla, vězně sibiřských pracovních táborů a hrdiny bojů proti nacistům, který byl do ní zasazen komunisty. Aféra byla předmětem již lednového tajného zasedání vlády a pramenem hádky mezi ministrem vnitra Václavem Noskem z KSČ a ministrem spravedlnosti Prokopem Drtinou z Československé strany národně socialistické. Důkazy podané Drtinou ukazovaly, že aféra byla naprosto totožná s aférou Krčmaňskou.⁵

Když počátkem února ministr vnitra Nosek vyměnil bez souhlasu vlády pražské nekomunistické velitele SNB (Sbor národní bezpečnosti) za komunistické, tak zástupci tří politických stran – národně socialistické, lidové a slovenské Demokratické strany, podali demisi.⁶ Protože neexistovaly ústavní podmínky pro takové rozhodnutí, tak ani jedna z možností podněcovatelů demise s vidinou kladného výsledku v boji proti komunistům nevyšla. Vzhledem k tomu, že vláda nedostatkem demisí nepadla, komunisté nebyli nuceni tvořit novou vládu jako předchozí strany na základě dohody. Po Gottwaldově vyjednání s Benešem vzešlo řešení pouhého doplnění vlády stávající. Předpokládali, že demise nebude přijata prezidentem Benešem, a to vyústí k politickým jednáním, či pádu vlády a následným volbám.

⁴ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008. s 9-14. ISBN 978-80-7364-049-1.

⁵ GAZDÍK, Jan. *Neuvěřitelný příběh českého Monte Christa. Cestu nástupu komunistů umetla akce opsaná od gestapa. aktualne.cz*. Online. 19. února 2018. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/unor-1948-mostecka-spionazni-afera-pravomil-raichl/r~c24c9b8afb8b11e7a4500cc47ab5f122/> [citováno 2023-11-20].

⁶ KAPLAN, Karel. *Únor 1948: komentované dokumenty*. Praha: Epocha, 2018. s 7-10. ISBN 978-80-7557-116-8.

Jednalo se tak o zásadní moment komunistického převratu a spustila se tím likvidace demokracie, svobody a ochrany lidských práv.⁷ Nově nastolený režim si v mnohém odporoval, například právům byly nadřazeny politické záměry a zákony odporovaly ústavě. Přitom samotní vykonavatelé byli v tomto ohledu velmi často neznalí. Jak byl únorový převrat novou vládou vysvětlován a ospravedlňován? Nazývali ho „oprávněným“ státním převratem, který měl zabránit protistátnímu puči, jež údajně chystaly nekomunistické strany.

Mimo zmíněné připravované procesy proti činitelům vládních stran komunisté pracovali na dalších procesech i s nižším funkciónáři, které ale nedošly do takového stádia, aby naplnily úmysly komunistické strany. Proto byl následný převrat v roce 1948 pro stranu v jistém slova smyslu záchranou, soudní procesy by totiž nejspíše nevyhráli. „*Vlna politických procesů, kterou komunisté v Československu rozpoutali po státním převratu v roce 1948, zachvátila společnost a šířila se v ní, ochromovala její život a umrtvovala činnost jednotlivých demokratických institucí.*“⁸ Zakladatelské období komunistického režimu započalo únorem 1948 a skončilo v roce 1954, rok od smrti Stalina. Jednalo se o bezprecedentní změnu ve všech oblastech společnosti, fungování státu a života občanů.

Komunistická strana označila marxismus-leninismus za oficiální státní ideologii. Neuznávala a stála proti myšlenkám první republiky, T. G. Masaryka i Edvarda Beneše. Veškerá práva jak občanská, tak politická i dělnická byla režimem zrušena a substituovaly je politické směrnice a rozhodnutí. Mezi to nejvýznamnější se řadilo právo na svobodnou činnost politických stran. Volby se konaly skrz jednotnou kandidátku a jediným způsobem, jak vyjádřit nesouhlas bylo nezvolení nebo neúčast u voleb.⁹ Přebvat byl podmínkou pro počátek nedemokratického a nesvobodného státního systému neboli totalitní diktatury. Oficiálně nazývaného jako socialistický stát. Podměttem k převratu byla zejména zmíněná demise ministrů tří politických stran, národně socialistické, lidové a slovenské Demokratické strany.¹⁰

⁷ KAPLAN, Karel. *Únor 1948: komentované dokumenty*. Praha: Epoque, 2018. s 298-299. ISBN 978-80-7557-116-8.

⁸ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008. s 18. ISBN 978-80-7364-049-1.

⁹ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008. s 16-21 a s 53. ISBN 978-80-7364-049-1.

¹⁰ KAPLAN, Karel. *Únor 1948: komentované dokumenty*. Praha: Epoque, 2018. s 7-10. ISBN 978-80-7557-116-8.

Milada Horáková po válce v roce 1945 obnovila svou činnost na Ústředním sociálním úřadu Magistrátu hlavního města Prahy a současně obnovila i členství v ČSNS, kdy začala působit ve vyšší politice. Svou práci ve sněmovně věnovala činnosti v sociálněpolitickém a ústavněprávním výboru. Důsledkem politických událostí roku 1948 dne 10. března se Horáková vzdala svého mandátu. Následně jí byly akčními výbory odebrány všechny veřejné funkce.¹¹

2.2. „Nepřátelé proletariátu“

Po únorovém převratu bylo ve speciálních kartotékách ministerstva vnitra zaevidováno 130 000 tzv. podezřelých živelů a to za jeden rok. Dále se kartotéky rozrůstaly o jména tzv. bývalých lidí, tím měli komunisté na mysli prvorepublikovou střední třídu i ostatní, které režim zasáhl.¹² Milada Horáková útoky komunistů zažívala již ve 30. letech. Následně intenzivnější střety s komunistickou politikou a ideologií přicházely po druhé světové válce. Před převratem měli komunisté dokonce snahu dostat Horákovou na svou stranu. Ona sama byla levicově a socialisticky orientována, ale lpěla na masarykovských ideálech svobody a demokracie. Před únorem uznávala politiku jednotné Národní fronty a spolupráci s komunisty principiálně neodmítala. Věřila, že jak ona i komunisté budou respektovat pluralitu názorů. Při nástupu komunistů k moci Horáková jako jedna z mála zachovala postoj, na který většina odvahu neměla.¹³ Právě díky svým postojům ji režim zařadil mezi hlavní nepřátele.

Jaké další skupiny obyvatel režim vnímal jako hrozbu? Patřila mezi ně:

- politická opozice, tedy například bývalí členové nekomunistických stran,
- kapitalisté či příslušníci bývalé buržoazie, tedy podnikatelé a všichni, kteří byli spojováni s kapitalistickým systémem,
- náboženské, církevní a zájmové skupiny,
- intelektuálové a umělci, tedy lidé s vlivem v kultuře, literatuře či umění.

¹¹ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 22. ISBN 978-80-88292-65-4.

¹² KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008. s 24-25. ISBN 978-80-7364-049-1.

¹³ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 34-35 a 50. ISBN 978-80-88292-65-4.

Nepřátelé režimu byli perzekuováni. Způsob perzekuce se během fungování režimu měnil. V nižších stupních docházelo k vyřazování z veřejného života nebo vytváření překážek při úředních úkonech. Vyšší stupeň například zahrnoval zákaz cestování, studia nebo povolání. Na stupni nejvyšším bylo sledování bezpečností, politické procesy a vraždy.¹⁴

2.3. Mediálního prostředí a kontrolní aparát komunistického režimu

Navzdory nové ústavě z roku 1948, která zaručovala svobodu projevu a zakazovala cenzuru, nová komunistická vláda pracovala na totalitním systému řízení a kontroly médií. Po únoru 1948 se komunisté chopili moci ve všech sférách včetně mediální. Nešlo o upravení struktury a vlastnictví, ale o bezprecedentně nový model veřejné komunikace, model typický pro totalitní režimy. Základy byly převzaty ze Sovětského svazu, použity ale byly i prvky z dob nacistické okupace. Stát měl úsilí mít maximální kontrolu nad médii a chtěl „chránit“ obyvatele před „závadnými informacemi.“ Komunistická strana skrz Ministerstvo informací a osvěty realizovala mediální politiku dle svého. Chod médií určovaly především nařízení KSČ a cenzurní instituce, případně materiály Svazu československých novinářů. Právní normy nebyly určující pro pravidla mediálního provozu, byly to zejména dokumenty a rozhodnutí stranického řízení KSČ. Média odpovídala za svou činnost KSČ, nikoli veřejnosti, a stranickost se stala podstatou činnosti novináře. Cílem médií bylo utvářet masový souhlas s politikou a zachovávat mocenský monopol KSČ. Pro udržení cílů musela vláda zavést těžká opatření, byly to kontroly mediální produkce i personálu, postátnění vydavatelství a rozhlasu. Fyzicky docházelo ke kontrolování redakcí a jejich fungování. Prováděl je rozhlasový a tiskový odbor ÚV KSČ a tiskoví referenti. Dohled se týkal ČTK, rozhlasu i filmové či knižní produkce. Tiskový zákon č. 184/1950 Sb., o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů z 20. prosince 1950 ustanovil: „*Posláním tisku je napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu a jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu.*“¹⁵ Nastal i konec využívání světových agenturních zpráv a jediným zpravodajským orgánem Československa byla ČTK, která byla pod vlivem sovětské agentury TASS. Tištěná média ustanovila KSČ záhy po válce prostřednictvím nařízení a vyhlášek Ministerstva informací

¹⁴ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008. s 24-25. ISBN 978-80-7364-049-1.

¹⁵ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 137-142. ISBN 978-80-7367-698-8.

a osvěty. Po převratu se pouze principy upevnilly. Tisk mohly vydávat pouze politické strany, společenské organizace a státní instituce.

Sociálnědemokratický tisk zanikl. Přestal vycházet deník *Právo lidu*, převzal ho *Rudé právo*. KSČ vydávala v Praze deník *Rudé právo* a v Ostravě *Nová Svoboda*. Československá strana lidová si po únoru zachovala deník *Lidová demokracie* a Československá strana socialistická si zachovala deník *Svobodné slovo*. Revoluční odborové hnutí (ROH), jež bylo nejvýraznějším společenským hnutím a mohlo periodika vydávat, mělo přes 5 milionů členů. Mezi nejčtenější deníky se řadil právě odborářský deník *Práce*. Dále vycházela řada závodních časopisů a dalších periodik pod společenskými organizacemi i armádou. Rozhlas patřil k nejmasovějším médiím. Komunisté už před únorem 1948 využili vedoucích pozic, skrz které praktikovali prokomunistickou propagandu, a to jim umožnilo ochromit nekomunistickou opozici. Po válce totiž došlo na personální očistu, kterou komunisté využili k obsazení vedoucích pozic v rozhlase. Od poloviny února 1948 bylo zdrojem veškerých informací pro rozhlas *Rudé právo* a sekretariát KSČ. Ukázkou a vrcholem byl přímý přenos projevu Klementa Gottwalda, jímž informoval 25. února 1948 o přijetí demise nekomunistických ministrů právě prostřednictvím rozhlasu. V dubnu 1948 po sérii personální čistek došlo k zestátnění rozhlasu. Rozhlas byl v období 50. let plný propagandistických frází, projevů předních představitelů a přispíval k stupňování strachu společnosti vysíláním z politických procesů.

Ve snaze zůstat ve spojení se západním světem se vyvíjely i neoficiální komunikační kanály. Vznikala exilová média především pro exilové publikum, například titul *Skutečnost*, vycházející v roce 1949 v Ženevě. Exilové vydávání bylo krátkodobého charakteru. Silnějším médiem, které poskytovalo informace ze světa, byl rozhlas, konkrétně vysílání zahraničních stanic. Řadily se mezi ně stanice *BBC*, *Hlas Ameriky* či *Rádio Svobodná Evropa*. Poslední zmíněné bral komunistický režim jako největšího nepřítele. Na vysílání se podílela řada významných osobností exilu. Vláda se snažila rušit vysílání západních stanic, bylo to ale velmi náročné a nákladné snažení.¹⁶

¹⁶ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 143-167. ISBN 978-80-7367-698-8.

2.4. Život Milady Horákové

Milada Horáková rozená Králová se narodila 25. prosince 1901 v Praze. Její otec Čeněk Král pocházel z jižních Čech a maminka Anna Králová byla ze středních Čech. Horáková měla dva sourozence, mladšího bratra Jiřího a starší sestru Annu. Bohužel oba v útlém věku podlehlí septické spále. V roce 1933 se rodičům Horákové narodila dcera Věra, která hrála důležitou roli v jejím životě. Byla jí velkou oporou v těžkých časech.¹⁷ „*Avšak během krátkých let se úlohy měnily. Moje malá Věruška vyrostla a začala být najednou mým protektorem ve chvílích, kdy já byla v úzkých,*“ uvedla Horáková.¹⁸ V roce 1927 se provdala za Bohuslava Horáka. Byl zemědělským inženýrem, doktorem technických věd a později rozhlasový redaktor a programový ředitel Radiojournalu.¹⁹

Horáková vystudovala gymnázium v Korunní ulici, z něj ale kvůli účasti na protiválečném pochodu byla vyloučena. Maturitu složila v roce 1921 na dívčím lyceu ve Slezské. Její původní cesta měla vést na medicínu, ale otcovy rady věnovat se sociální práci, ji zavedly na studium práv na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Práva dokončila v roce 1926 a nastoupila do Ústředního sociálního úřadu hlavního města Prahy, kde pracovala až do roku 1940, kdy ji zatkl gestapo.²⁰ Zprvu se zde zabývala referátem nadací a posléze pracovala v odboru péče o matku a dítě. Zde se také utvořilo osobní přátelství s Petrem Zenklem. Od dob studia byla členkou Československého červeného kříže.²¹ Horáková se mimo jiné věnovala problematice rovného postavení žen ve společnosti. Vedla spolupráci s předsedkyní Ženské národní rady Františkou Plamínkovou. V roce 1929 vstoupila do České strany národně sociální, stala se členkou Petičního výboru Věrní zůstaneme a v průběhu války se podílela na práci protinacistického odboje. S prací v odboji jí pomáhal i manžel Bohuslav Horák, následně v roce 1940 je oba zatkl gestapo.

¹⁷ SLADKÁ, Julie. *Milada Horáková*. Seminární práce. Média a česká kultura 20. století JKB056 Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. 2023.

¹⁸ KOŠTÁLOVÁ, Michaela. *Soukromí Milady Horákové*. Praha: Petrklíč, c2014. s. 12. ISBN 9788072295371.

¹⁹ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 17. ISBN 978-80-88292-65-4.

²⁰ SLADKÁ, Julie. *Milada Horáková*. Seminární práce. Média a česká kultura 20. století JKB056 Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. 2023.

²¹ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 15. ISBN 978-80-88292-65-4.

Čtyři roky byli věznění v Terezíně, odkud je oba transportovali do Německa. Po soudě v Drážďanech padly rozsudky. Milada se sama hájila a místo trestu smrti dostala 9 let v ženském táboře a její manžel 5 let. V táboře v Aichachu byla až do osvobození americkou armádou v dubnu roku 1945. Po válce se setkala se zbytkem rodiny v Praze. „*Za odbojovou činnost byla Milada Horáková v březnu 1946 vyznamenána Československým válečným křížem 1939 a Československou medailí za Zásluhy I. stupně. Stejná vyznamenání obdržel také Bohuslav Horák.*“²² Udělena jí byla i Médaille de la Résistance française.²³

V období Třetí republiky působila ve více než šestnácti organizacích a spolcích.²⁴ Ačkoli se chtěla plně věnovat rodině, oddanost politice jí to nedovolovala. Při volbách v roce 1946 kandidovala za národní socialisty. Pracovala v ústavněprávním výboru nového parlamentu, byla poslankyní a členkou zahraničního výboru a ve stopách Plamínkové vedla Radu československých žen na pozici předsedkyně. Působila i jako místopředsedkyně Svazu politických vězňů.²⁵ Horáková zneklidňující politickou situaci často komentovala takto: „*Kdo má za sebou Terezín, pro toho je tohle jen hra zlomyslných dětí.*“²⁶ 22. února 1948 posledním proslovem na pozici poslankyně varovala před diktaturou a přislíbila svou věrnost humanitě, svobodě a pravdě.²⁷ Po komunistickém převratu se následně dobrovolně svého poslaneckého mandátu 10. března 1948 vzdala. O rok a kus později, přesně 27. září 1949 byla zatčena. Zatkli ji v její kanceláři a souběžně u ní doma probíhala domovní prohlídka, v tu chvíli se naštěstí podařilo utéct manželovi Bohuslavu Horákovi. Horákovou nejprve umístili do pankrácké věznice a je třeba podotknout, že ji nebyl sdělen důvod zatčení.²⁸

²² SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 20. ISBN 978-80-88292-65-4.

²³ Médaille francouzského odboje je francouzské vyznamenání, jež v únoru roku 1943 v Londýně založil generál de Gaulle, vůdce francouzského odboje.

²⁴ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 20-22. ISBN 978-80-88292-65-4.

²⁵ SLADKÁ, Julie. *Milada Horáková*. Seminární práce. Média a česká kultura 20. století JKB056 Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. 2023.

²⁶ ANÝŽ, Daniel. *Čeští komunisté přece nemohou být horší než Němci, vysvětlovala Horáková, proč neemigrovala*. Hospodářské noviny. Online. 25.6.2020. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66782490-prece-nemohoubyt-horsi-nez-nemci>. [citováno 2023-11-25].

²⁷ SLADKÁ, Julie. *Milada Horáková*. Seminární práce. Média a česká kultura 20. století JKB056 Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. 2023.

²⁸ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. s 22-26. ISBN 978-80-88292-65-4.

2.5. Politické pozadí a proces Milady Horákové

Propagandistická kampaň, která provázela proces s Horákovou a dalšími dvanácti obžalovanými, byla pečlivě plánována předem a nabyla velkých rozměrů. Jak bylo již uvedeno, tato kampaň není prvního typu, stejně tak to nebyl první politický monstrproces, který komunisté zorganizovali po nástupu k moci. Organizátoři čerpali ze zkušeností mimo jiné z tzv. procesu s řeholníky, který započal o dva měsíce dříve. Představitelé řeholí byli v dubnu 1950 odsouzeni na základě vykonstruovaných obvinění, většinou za údajný pokus o „rozvracení lidově demokratického zřízení, spojenectví s nepřítelem, přechovávání zbraní, přípravu protistátního spiknutí a za špionáž ve prospěch Vatikánu a jiných nepřátelských mocností.“²⁹ Mnoho prvků a postupů, které byly použity v kampani při procesu s řeholníky, se později objevily i při organizaci kampaně okolo procesu s Horákovou a spol. Nicméně byly ještě daleko propracovanější.³⁰

Proces byl režimem pečlivě připravován již od podzimních měsíců roku 1949. V listopadu 1949 se konala schůzka u náměstka ministra spravedlnosti, kde byla projednána nová strategie zveřejňování a komentování soudních procesů. Účastníkům z tištěných a rozhlasových médií bylo vysvětleno, že jde o systematické zpravodajství, které by mělo politicky i morálně zveřejňovat určité soudní případy. Jednalo se však o ideologickou činnost. Bylo vyjednáno, že Svaz československých novinářů vybere z každé redakce jednoho redaktora, který bude zodpovědný za zpravodajství o procesech. Pravděpodobně poslední větší porada před procesem se konala 27. května 1950. Přítomno bylo 25 lidí. Mezi nimi byli zástupci Státního soudu, Státní prokuratury, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti a aparátu ÚV KSČ. Projednávaly se poslední otázky týkající se organizace soudního líčení. Hlavní částí jednání bylo projednávání jednotlivých obžalovaných. Účastníci postupně diskutovali o každém z nich a určovali, na které skutečnosti se bude klást důraz během výslechu u soudu a jaké naopak budou zamlčovány nebo nezveřejňovány. „*Soudruh Klos je toho názoru, že bychom si měli probrat celý proces v kostce. Soustřediti se na obžalované a svědky a zdůrazniti si některé okolnosti a věci, na které je nutno se koncentrovat, popř. které je nutno vypustit či změnit*

²⁹ KOUROVÁ, Pavlína a Petr KOURA. *Žádáme trest smrti!: propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. s. 27-33. ISBN 978-80-87211-03-8.

³⁰ Tamtéž

formulaci.“³¹ Z dokumentu poslední porady je jasné, jak bylo celé soudní řízení zmanipulované. „U Vinoře je nutno se zastaviti a podrobně ji probrat. [...] Přes Vinoře se dostaneme k otázce války. V okamžiku, kdy Horáková se zmíní o válce, ihned tuto otázku rozvést. [...] Dokázat Horákové, bude-li chtít zajet na politickou kolej, že to nebyla politika, ale špionáž, co ona prováděla.“³² Dalším důležitým aspektem bylo i zapojení spolupracovníků komunistů do cel obžalovaných. Ti se skládali z již odsouzených vězňů. Za úkol měli podávat informace o stavu, postojích obžalovaných v průběhu výslechů a podněcovat debaty o otázkách, které dostávali zadané od vyšetřovatelů.³³

Samotný proces započal ve středu 31. května 1950. Druhý den Ústřední výbor KSČ v Praze rozeslal tajné instrukce ohledně „organizace ohlasu na proces“, podepsané Gustavem Barešem a Marií Švermovou, tehdejšími zástupci generálního tajemníka ÚV KSČ Rudolfa Slánského. Krajší tajemníci dostali apel o důležitosti situace: „Tento proces strhuje masku se zločinecké tváře vnitřní i zahraniční reakce, musí se stát v tomto směru školou našeho pracujícího lidu, burcovat k bdělosti. [...] Je třeba, aby si celá strana uvědomila význam tohoto procesu a dovedla jej široce osvětlit našemu lidu.“³⁴

Komunistický režim se v rámci procesu vypořádal s několika představiteli politických stran, kteří byli obviněni ze „záškodnické spiknutí proti republice“, tak byl tento proces též označován. Aktivita národních socialistů nevedly k vytvoření jednotného odbojového ústředí, ale vedly k sblížení odbojových skupin uvnitř národně socialistické strany. Jejich členové pracovali na programu pro očekávané politické změny a uznávali „politickou šestku“ jako koordinační a autoritativní ústředí, které vedla Milada Horáková a Josef Nestával. Navzdory snaze vytvořit program „socializující demokracie“ podle Benešova konceptu, nedokázali vypracovat konečnou verzi. K politické šestce patřili kromě Milady Horákové a Josefa Nestávala také Josef Čupera, František Račanský, František Dlouhý a Karel Šobr.

³¹ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti. Tzv. *Klosův archiv*, nezpracováno. Originál, strojopis 7 s.

³² KOUROVÁ, Pavlína a Petr KOURA. *Žádáme trest smrti!: propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. s. 39. ISBN 978-80-87211-03-8.

³³ KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Epoque, 2019, s. 108-110.

³⁴ KOUROVÁ, Pavlína a Petr KOURA. *Žádáme trest smrti! propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. s. 33-40. ISBN 978-80-87211-03-8.

Vyšetřovatelé v únoru 1950 zařadili do ilegálního vedení národně socialistické strany Antonii Kleinerovou, Františku Zemínkovou a Oldřicha Pecla.

Soudní přelíčení s „vedením záškodnického spiknutí proti republice“ trvalo devět dní. Vedení procesu a jeho struktura byly ovlivněny značným vlivem sovětských poradců³⁵, kteří se snažili vytvořit celou koncepci velkého případu. Tlak z Moskvy byl silný, Stalin měl za cíl zlikvidovat všechny opoziční tendence. Nechtěl, aby došlo k něčemu obdobnému jako v Jugoslávii, a proto poslal do Prahy poradce. Vznikaly tzv. scénáře pro soud, kde byly otázky a odpovědi, ke kterým měli otázkou dospět. Cílem bylo přimět vyslychané, aby se doznali k činů, které nespáchali. Do čela procesu byly dosazeny všechny hlavní složky odboje: národní socialisté, lidovci, sociální demokraté a trockisté. Národně socialistický směr reprezentovali Milada Horáková, Josef Nestával, Jiří Hejda, Františka Zemínková, František Přeučil, Jan Bouchal, Antonie Kleinerová a Oldřich Pecl, sociálně demokratický směr Bedřich Hostička, Jiří Křížek a trockisty Závěš Kalandra.

Projevem sovětského vlivu v procesu bylo obvinění účastníků z extrémně závažných trestných činů, jako velezrada, zničení režimu, zaprodání republiky světovému imperialismu, plánování teroristických vražd a volání po třetí světové válce a další. I přes nedostatek důkazů, které by tyto činy potvrzovaly, odmítnutí většiny obžalovaných přiznat se k nim a brutální výslechy, byly vynesené nejvyšší tresty.

Takové tresty vyžadovaly i rezoluce, které vznikly v kampani pořádané komunistickými institucemi. Ze třinácti obviněných se čtyři stali oběťmi politických vražd, včetně Horákové. Ostatní byli státním soudem odsouzeni na mnoho let do vězení. Trest smrti byl vykonán u Milady Horákové, Jana Bouchala, Oldřicha Pecla a Závěše Kalandry.³⁶ Horáková se odvolala proti rozsudku smrti, její odvolání bylo 24. června 1950 zamítnuto. Žádosti o milost, kterou podali dcera, otec a právní zástupce, prezident Klement Gottwald zamítl. Večer před vykonáním poprav 26. června 1950 navštívila Horákovou sestra Věra se svým manželem a dcera Horákové Jana. Horáková dle protokolů před popravou pronesla slova, která jsou často citována a vyjadřují projev smíření a odpuštění: „*Padám, padám, tento boj jsem prohrála,*

³⁵ Od podzimu 1949 působili ve Státní bezpečnosti dva sovětské poradci – Marakov a Lichačev.

³⁶ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008, 64-69 s. ISBN 978-80-7364-049-1.

*odcházím čestně. Miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyt. Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to, přeji vám to.*³⁷

3. Praktická část

V praktické části provedu dva průzkumy z dobových i současných médií. Podívám se na to, jak se proces s Miladou Horákovou a spol. prezentoval v 50. letech a jak v současnosti. Za zástupce médií 50. let jsem zvolila tisk, který byl toho času stále tím nejvýznamnějším médiem. Předmětem zkoumání bude deník *Rudé právo*, který byl stranickým deníkem KSČ a dá se předpokládat, že skrze něj strana formovala, jak se o procesu psalo. To se pokusím dokázat paralelním sledováním regionálního deníku ostravska *Nová Svoboda*. Tím bude možné posoudit, jak byly informace přebírány i na místní úrovni. Jako zástupce médií současných jsem zvolila jedno z nejdominantnějších, a tím je video. Konkrétně dokumentární sérii *Proces H* od Martina Vadase, který se tímto tématem dlouhodobě zabývá. Série byla vybrána také proto, že je nejvíce reprezentativní a rozsahem nejobsáhlejší a největším projektem České televize, který byl odvysílán v souvislosti s procesem s Miladou Horákovou. Provedením dvou průzkumů bude možné srovnat, jak se prezentace vnímání procesu mění v čase.

3.1. Média v roce 1950 a jejich role v procesu

Charakteristickým znakem regulačních opatření bylo úsilí o největší a centralizované ovládnutí mediální produkce a její podřízení potřebám vládnoucí politické moci.³⁸ Výroba politických procesů nebyla pouze v rukou politických orgánů, Státní bezpečnosti a justičních orgánů, ale důležitou roli hrála i média. Jejich úkol bylo systematicky informovat o průběhu procesu na základě daných pravidel a směrnic. Tím, že komunisté měli kontrolu nad médii, získali informační monopol na jednotné veřejné mínění. Jak uvádí Karel Kaplan: „*Informační systém má dvě strany: jednak seznamuje politická místa s veřejným míněním, jednak poskytuje veřejnosti informace o událostech doma i v zahraničí a spoluutváří veřejné mínění. V komunistickém režimu neexistoval volný tok informací [...]. Informace a jejich tok byly*

³⁷ SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. 28-30 s. ISBN 978-80-88292-65-4.

³⁸ BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií Od počátku do současnosti*, 2., upravené a doplněné vydání. Grada, 2019. s. 900. ISBN 978-80-271-1144-2.

omezovány, upravovány, záměrně zkreslovány, obsahovaly polopravdy i vědomé nepravdy.“³⁹ To mělo za následek společnost, která si veřejné mínění tvořila z velké části ze zkreslených, neúplných informací až dezinformací.⁴⁰ V instrukcích rozeslaných na druhý den od zahájení procesu bylo uvedeno, že za účelem zdůraznění významu a burcování k bdělosti, měly být napříč zemí vylepovány noviny informující o soudním líčení a podle sovětské předlohy i tzv. „stěngazety“ – výstřižky z novin a „bleskovky“ – rychle vyráběné plakáty. To bylo úkolem redakcí novin a vybraných oddělení podniků.⁴¹ Klement Gottwald vyjádřil svůj názor na primární funkci tisku v Československu té doby těmito slovy: „*V našem novém lidovém řádu má být tisk jedním z hlavních činitelů národní, státní a mravní výchovy lidu, má být účinným pomocníkem v našem budovatelském díle... úlohou tisku v lidově demokratickém režimu je lid informovat, organizovat, uvědomovat, vychovávat a vést!*“⁴² Podstatným aspektem fungování médií byla také cenzura, která fungovala permanentně jako důležitá část stranického řízení hromadných sdělovacích prostředků, ale i kultury a osvěty. Radila se tak mezi nejdůležitější nástroje na uplatnění mocenského monopolu.⁴³ Zhotovovací technologii politických procesu uzavírala propagační kampaň. Kampaně, které tvořil tisk i rozhlas, byly představovány jako spontánní akce „lidového hněvu“, realitou však byl důkladný mechanismus, jehož úkolem bylo formovat obraz nepřátel socialistického státu a přesvědčit společnost. „*Politické vraždy prohlašovali za spravedlnost, násilí a právo, utrpení nevinných za oprávněný trest.*“⁴⁴ KSČ dokonce v listopadu 1950 učinila rozhodnutí o posílení dohledu nad médii bezprostředně v redakcích skrze dohlížecí redaktory. Ti měli za úkol kontrolovat všechna vydání listů a byli zodpovědní za následné vydání bez „chyb a provokací“.⁴⁵

³⁹ TOMÁŠEK, Dušan a KAPLAN, Karel. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956: studie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 50. ISBN 80-85270-38-2.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ KOUROVÁ, Pavlína a Petr KOURA. *Žádáme trest smrti! propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. s. 40-41. ISBN 978-80-87211-03-8.

⁴² DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři*. Vydání I. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. s. 501.

⁴³ TOMÁŠEK, Dušan a KAPLAN, Karel. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956: studie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 12. ISBN 80-85270-38-2.

⁴⁴ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vyd. Brno: Barrister & Prncipal, 2008. s. 207-208. ISBN 978-80-7364-049-1.

⁴⁵ BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií Od počátku do současnosti*, 2., upravené a doplněné vydání. Grada, 2019. s. 905. ISBN 978-80-271-1144-2.

3.2. Rudé právo a Nová svoboda

Rudé právo bylo stěžejním médiem KSČ a hrálo klíčovou roli v politice země.⁴⁶ Poprvé vyšlo 21. září 1920, tedy necelý rok předtím, než vznikla KSČ. Zrod *Rudého práva* započal v jedné z velkých krizí Československé sociální demokracie. Levicové křídlo strany sílilo a domáhalo se vlastního levicového programu, strany i tisku. Po převzetí moci v závodní radě listu *Právo lidu* začalo vydávání jinde. Nejprve měl tisk označení *Právo lidu*, označení *Rudé právo* se poprvé objevilo ve večerníku 20. září 1920 a den na to začalo vycházet klasické *Rudé právo*. Po vzniku KSČ v květnu 1921 se stalo jejím hlavním médiem.⁴⁷ Během války vycházelo ilegálně a nepravidelně. Po osvobození bylo *Rudé právo* obnoveno a vedle listů s nadregionálními čtenáři, byla nutnost vzniku i médií regionálních. Po válce začaly regionální listy vydávat národní výbory, politické strany a další instituce sdružené v Národní frontě. Mezi ně se řadil i ostravský deník *Nová svoboda*, který vydával Krajský výbor KSČ v Ostravě.⁴⁸ Po únoru 1948 se v *Rudém právu* změnil ekonomické aspekty, kdy si už nemuselo na sebe vydělat, jelikož bylo placeno ze státního rozpočtu. Odpovědným zástupcem *Rudého práva* byl v roce 1950 Vojtěch Dolejší a šéfredaktorem byl Vilém Nový. Rozsah *Rudého práva* nebyl pevně stanoven, ale zpravidla měl čtyři až osm stran. Regionální deník *Nová svoboda* pro Ostravský kraj vycházel od roku 1919 nejdříve pod názvem *Dělnický deník*. Odpovědným zástupcem byl v roce 1950 Lubomír Subrt a šéfredaktorem byl od roku 1946 do roku 1951 Jan Neuls. Vyjma pondělí vycházel každý den a rozsah byl od šesti do dvanácti stran.⁴⁹

⁴⁶ BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií Od počátku do současnosti*, 2., upravené a doplněné vydání. Grada, 2019. s. 821. ISBN 978-80-271-1144-2.

⁴⁷ HYLÁKOVÁ, Klára. *Rudé právo byly noviny se světovým formátem a obrovským nákladem, které ale ve skutečnosti tolik lidí nečetlo*. ČT24. 2020-09-20. Online. Dostupné z: [https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/rude-pravo-byly-noviny-se-svetovym-formatem-a-obrovskym-nakladem-ktere-ale-ve-skutecnosti-tolik-lidi-44366](https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/rude-pravo-byly-noviny-se-svetovym-formatem-a-obrovskym-nakladem-ktere-ale-ve-skutecnosti-tolik-lidi-necetlo). [citováno 2024-02-09].

⁴⁸ BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií Od počátku do současnosti*, 2., upravené a doplněné vydání. Grada, 2019. s. 821. ISBN 978-80-271-1144-2.

⁴⁹ HAJZLEROVÁ, Pavlína. *Vybrané propagandistické kampaně 50. let 20. století na stránkách regionálního tisku*. Online. diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2018. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/99914> [citováno 2024-02-09].

3.2.1. Kvalitativní obsahová analýza

Kvalitativní obsahová analýza je metoda používaná k analýze textových dat, zaměřuje se na charakteristiky jazyka s důrazem na obsahový nebo kontextový význam textu. Odpovídá na otázky „co“, „proč“ a „jak“. Můžeme ji také definovat jako metodu subjektivní interpretace obsahu textových dat prostřednictvím systematického klasifikačního procesu kódování a identifikace témat či vzorců.⁵⁰ Označení kvalitativní obsahová analýza může být matoucí, jelikož mnohdy využívá kvantitativních prvků, proto je podstatné jasně jednotlivé přístupy definovat. Kvalitativní obsahová analýza se od kvantitativní liší svou specializací na zkoumání významu a kontextu obsahu nad rámec statistické významnosti.⁵¹

Pro analýzu médií jsem zvolila výše uvedené deníky *Rudé právo* a regionální deník *Novou svobodu*. Oba byly vydávány KSČ. Hlavním cílem mého výzkumu je analyzovat mediální pokrytí politického procesu s Miladou Horákovou a spol., v období 15. května–15. června 1950, tedy 15 dní před zahájením soudního líčení a 7 dní po skončení hlavního soudního líčení, prostřednictvím kvalitativní obsahové analýzy článků z deníku *Rudé právo* a regionálního deníku *Nová svoboda*. Kladené výzkumné otázky jsou:

- Jaké byly hlavní prvky, témata a narativy v obou denících o procesu?
- Lišil se přístup a četnost informování o procesu v *Rudém právu* a *Nové svobodě*?
- Jaké propagandistické prvky lze identifikovat v pokrytí obou deníků?

3.2.2. Obsahová analýza Rudého práva

V *Rudém právu* sledovaném od 15. května do 15. června 1950 vyšly první články s tematikou procesu až 31. května 1950. V patnácti předchozích dnech bylo jedním z častých témat deníku podpisy k Stockholmské mírové výzvě, například titulek z 16. května: „*V celé zemi vyjadřuje*

⁵⁰ HSIEH H-F, SHANNON Se. *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*. *Qualitative Health Research*. 2005;15(9):1277-1288. s. 2. doi:10.1177/1049732305276687.

⁵¹ Delve, Ho, L., & Limpaecher, A. *The Practical Guide to Qualitative Content Analysis*. 2023-03-24. Online. Dostupné z: <https://delvetool.com/blog/qualitative-content-analysis>. [citováno 2024-02-10].

*náš lid svou pevnou vůlí uhájí mír.*⁵² Mezi další témata patřil tzv. „Proces s albánskými zrádci.“ Je zřejmé, že pro titulky s touto tematikou využívali podobnou volbu slov, jako pro následné o procesu s Miladou Horákovou a spol.: „*Proces s albánskými zrádci – agenty amerických imperialistů.*“ Obsah článku: „*Byli obžalováni z účasti ve zrádcovské organizaci [...], vytvořené v cizině albánskými uprchlíky a válečnými zločinci ve službách amerického imperialismu, která měla povalit násilně lidově demokratický režim v Albánii.*“⁵³ V analýze jsem se především soustředila na titulky, podtitulky a mezititulky související s procesem. Tento obsah jsem analyzovala pomocí nástroje Delve, kde jsem na základě výzkumných otázek vytvořila specifické kódy. Výzkumné otázky jsem pro zjištění klíčových vzorců přesněji definovala:

- Jaké byly hlavní prvky, témata a narativy v obou denících o procesu?
 - Tematický obsah – nejčastěji užívaná slova, slovní spojení
 - Postavy – jak jsou hlavní posty procesu prezentovány
- Lišil se přístup a četnost informování o procesu v *Rudém právu* a *Nové svobodě*?
- Jaké propagandistické prvky lze identifikovat v pokrytí obou deníků?
 - Citově zabarvená slova, fráze
 - Černobílé vykreslování
 - Ohlasy veřejnosti – veřejné reakce, názory uvedené v článcích či rubrikách.

První článek v *Rudém právu*, který se procesu týkal, vyšel 31. května 1950. Na titulní straně novin v rámečku „*Z obsahu listu*“ bylo uvedeno: „*Obžalovací spis proti vedení záškodnického spiknutí proti republice.*“ Procesu se věnovala 3. strana listu a titulek zněl takto: „*Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu.*“⁵⁴ Místo přímého citování všech titulků souvisejících s procesem, se zaměřuji na interpretaci zakódovaných dat, aby bylo možné identifikovat hlavní témata a vzorce. Při obsahové analýze jsem kódovala titulky,

⁵² *V celé zemi vyjadřuje náš lid svou pevnou vůlí uhájí mír.* Rudé právo. Online. 16. května 1950, roč. 30, č. 116, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/16/1.png> [citováno 2024-21-02].

⁵³ *Proces s albánskými zrádci – agenty amerických imperialistů.* Rudé právo. Online. 26. května 1950, roč. 30, č. 125, s. 2. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/26/2.png> [citováno 2024-21-02].

⁵⁴ *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu.* Rudé právo. Online. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png> [citováno 2024-21-02].

podtitulky a mezititulky týkající se procesu. Na základě toho a dalších specifických kódů jsem pak tyto informace přiřadila k odpovídajícím tématům vycházejícím z výzkumných otázek.

Začnu analýzou nejčastěji se vyskytujících prvků, témat a narativů spojených s procesem a způsobem, jakým byli obžalovaní reprezentováni. Převládající byly pojmy jako: „rozvraceči“, „velezrádci“, „špioni“, „zrádci“, „spiklenci“, „štváči“ a „záškodníci.“ V dalších několika případech byli označováni jako „vrazi“, „zaprodání imperialisté“, „agenti“, „kriminální zločinci“ či jako „odporná banda.“ Je patrné, že tato označení sloužila k hanobení oponentů vládnoucího režimu, což představuje jeden z netypičtějších přístupů využívaných v propagandě. Nejčastěji užívaný narativ, který byl zároveň i pojmenováním procesu: „Záškodnické spiknutí proti republice a jejímu lidu.“ Také byla často používána označení, která specifikovala obvinění: „velezrada“, „vyzvědačství“, „štvání“, „špionáž“, „teror“, „válka“ či „puč.“

Informace o procesu v *Rudém právu* se začala objevovat 31. května 1950, kdy byl zmíněn na třech stranách. Následující den se o procesu psalo na dvou stranách, od 2. do 4. června na třech stranách a 5. června nebylo vydáno žádné vydání. Dne 6. června se proces objevil na čtyřech stranách, mezi 7. a 11. červnem na pěti stranách a 12. června deník opět nevyšel. Zmínky 13. června se objevily na dvou stranách, 14. června deník znovu nevyšel a 15. června byl proces zmíněn jednou. Lze konstatovat, že deník postupně stupňoval intenzitu zpráv o procesu, přičemž nejintenzivněji to bylo v období těsně před koncem soudního líčení a bezprostředně po něm.

Třetí zkoumanou oblastí jsou propagandistické prvky, které lze v pokrytí identifikovat. Propaganda není jedna, existuje několik typů, které se různě projevují. Zkoumané články se týkají zejména propagandy politické, která se zaměřuje na udržení či získání politické moci.⁵⁵ V rétorice článků jsou přítomné prvky persvaze neboli funkce přesvědčování či ovlivnění. Cílem persvaze je zformovat veřejné mínění. „*Persvazivní funkce publicistického textu je nejčastěji stimulována prostředky lexikálními. Nejnápadnější z nich jsou hodnotící adjektiva,*

⁵⁵ JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Praha: Portál, 2003. s. 157. ISBN 80-7178-697-7.

případně i hodnotící adverbia, která působí kladně nebo záporně na recipientovu kognitivní a často i emocionální vnímavost.“⁵⁶

Mezi obvyklé rysy politické propagandy se dále řadí technika vytváření společného nepřítele. Tento proces zahrnuje přesvědčování adresáta, že nepřítel je společným protivníkem, přičemž je o něm vytvářen negativní obraz. S tím souvisí polarizace světa, kdy je rozdělen na *dobré* a *špatné*, můžeme nazývat i jako „černobílé vykreslování“. Koncept pracuje s tím, že společnost je rozdělena na:

- *my* (skupina v souladu s dominantními normami, vnímaná dobře) a
- *oni* (skupina odporující normám, prezentována špatně).

Pickering tento koncept nazývá „Ti druzí“, kdy vnější skupina *oni* je často spojována s negativními stereotypy a generalizací. To podporuje vyloučení, diskriminaci a upevnění mocenské struktury.⁵⁷ Jsou to například titulky/mezitulky: „*Spekuluji na válku proti naší zemi.*“⁵⁸ *Agenti Vatikánu pokračují ve svých zločinných piklech.*“⁵⁹ „*Náš lid trestá spravedlivě každého, kdo zradí.*“⁶⁰

V titulcích jsou také často se opakující citově zbarvená slova, jejichž cílem je ovlivňovat postoj adresáta a v propagandě mohou sloužit k mobilizaci podpory, či odporu. Mezi ty nejčastěji užívaná citově zbarvená slova se řadila: *válka, vykořisťování, terorismus, mír, nenávisť, hněv, chladnokrevnost, rozhořčení, slitování, opovržení a zrada*. Konkrétně to pak

⁵⁶ JAKLOVÁ, Alena. *Persvaze a její prostředky v současných žurnalistických textech*. Naše řeč, ročník 85 (2002), číslo 4, s. 169-176. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. Online. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7689> [citováno 2024-22-02].

⁵⁷ PICKERING, Michael. *Stereotyping: the politics of representation*. New York: Palgrave, 2001. s. 48. ISBN 0-333-77210-5.

⁵⁸ *Spekuluji na válku proti naší zemi*. Rudé právo. Online. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png> [citováno 2024-21-02].

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ *Náš lid trestá spravedlivě každého, kdo zradí*. Rudé právo. Online. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/3.png> [citováno 2024-21-02].

byly například titulky/mezitulky: „Šli přes mrtvoly.“⁶¹ „Mír je naše štěstí.“⁶² „Spojovala je nenávisť proti republice.“⁶³ „Jednali z hluboké nenávisti k lidu.“⁶⁴

Analýza titulků týkajících ohlasu veřejnosti obsahuje i titulky ze samotné rubriky „Ohlas dne“ v *Rudém právu*. To ukazuje, jak byly prezentovány reakce veřejnosti a pracujícího lidu na proces. Rubrika sloužila k posílení narativu o jednotě československého lidu proti zvaným „zrádcům“ a „špionům“, zároveň vykreslovala obraz společnosti podporující akce a rozsudky státního aparátu. Titulky reflektovaly, jak komunistický aparát vyobrazoval „pracující lid“, „dělníky vs. imperialisty“ a „zrádce“. Mimo to se v deníku často objevovaly výzvy lidu, kde se jako podporu odsouzení zavazovali k plnění pracovních cílů např.: „Dáme více oceli – odpověď slevačů imperialistům.“⁶⁵ „Závazky vyjadřují souhlas s rozsudkem.“⁶⁶ „Novými pracovními závazky přispějí k posílení světového míru.“⁶⁷ Titulky jako: „Pracující ČKD Sokolovo žádají přísný a spravedlivý trest zrádcům národa“⁶⁸, „Celou zemí zní rozhodný hlas lidu: Republiku si rozvracet nedáme!“ [...] „Resoluce 3000 občanů z Gottwaldova.“⁶⁹ Zdůrazňují podporu občanů s rozhodnutími státního aparátu. Reakce veřejnosti na proces reflektuje narativ, ve kterém je veřejnost prezentována jako jednotná v podpoře odsouzení obžalovaných, a tím legitimizuje politický proces.

⁶¹ *Šli přes mrtvoly*. Rudé právo. Online. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 5. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/5.png> [citováno 2024-21-02].

⁶² *Mír je naše štěstí*. Rudé právo. Online. 1. června 1950, roč. 30, č. 129, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/1/3.png> [citováno 2024-21-02].

⁶³ *Spojovala je nenávisť proti republice*. Rudé právo. Online. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/3.png> [citováno 2024-21-02].

⁶⁴ *Jednali z hluboké nenávisti k lidu*. Rudé právo. Online. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 4. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/4.png> [citováno 2024-21-02].

⁶⁵ *Dáme více oceli – odpověď slevačů imperialistům*. Rudé právo. Online. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/1.png> [citováno 2024-21-02].

⁶⁶ *Závazky vyjadřují souhlas s rozsudkem*. Rudé právo. Online. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 6. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/6.png> [citováno 2024-21-02].

⁶⁷ *Novými pracovními závazky přispějí k posílení světového míru*. Rudé právo. Online. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 8. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/8.png> . [citováno 2024-21-02].

⁶⁸ *Pracující ČKD Sokolovo žádají přísný a spravedlivý trest zrádcům národa*. Rudé právo. Online. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/1.png> [citováno 2024-21-02].

⁶⁹ *Celou zemí zní rozhodný hlas lidu: Republiku si rozvracet nedáme!*. Rudé právo. Online. 4. června 1950, roč. 30, č. 132, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/4/1.png> [citováno 2024-21-02].

3.2.3. Obsahová analýza *Nová svoboda*

Obsah regionálního deníku *Nová svoboda* jsem sledovala ve stejném období 15. května – 15. června 1950. *Novou svobodu* vydával Krajský výbor KSČ v Ostravě a stejně jako Rudé právo byly novinami, které splňovaly požadavky stranické politiky a vydávala je sama KSČ. Analýzu jsem shodně jako u *Rudého práva* provedla pomocí nástroje Delve. První článek týkající se procesu vyšel 1. června 1950. Titulek: „*Vedení reakčního podzemí před státním soudem v Praze*,“⁷⁰ se nacházel na 3. straně listu. Předcházející dny se o procesu v novinách nepsalo a velká pozornost se věnovala Stockholmské mírové resoluci a podpisových akcí k této resoluci. Jako příklad uvedu podtitulek z 1. června, který zněl takto: „*Bývalí národně socialističtí vůdcové a soc. dem. pravičáci hlavami spiknutí proti republice*.“⁷¹ V tentýž den bylo o procesu psáno ještě na 4. a 5. listu novin a jednalo se o informace o obžalovaných.

První zkoumanou oblastí jsou nejčastěji se vyskytující prvky, témata a narativy spojených s procesem a způsob, jakým byli obžalovaní reprezentováni. Obžalovaní byli opakovaně označováni jako: „*osnovovatelé války*“, „*zločinný komplot*“, „*velezrádci*“, „*špioni*“, „*agenti*“, „*rozvratníci*“ či „*reakční podzemí*“. Opakovaně se v titulcích objevovala slova „*bdělost*“ a „*ostrážitost*“ a deník mimo jinak nejčastěji zmiňované označení: „*Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice*,“ o procesu referoval jako o: „*Pražském procesu*.“

Nová svoboda začala informovat o procesu 1. června, přičemž tématu věnovala tři strany. V následujících dnech se rozsah zpravodajství měnil: 2. června byl proces zmíněn na dvou stranách, 3. června na třech, 4. června na čtyřech a 5. června deník nevyšel. 6. i 7. června byla zmínka o procesu na pěti stranách. 8. června se o procesu psalo opět na třech stranách a 9. června na čtyřech. 10. června byla zmínka na třech stranách a 11. června na pěti. 12. června deník nevyšel a 13. byla zmínka na jedné straně. 14. června se o procesu psalo na dvou stranách a 15. června na jedné straně. V tomto případě lze tedy konstatovat, že deník postupně intenzitu obsahu o procesu stupňoval před koncem soudního líčení 9. června.

⁷⁰ *Vedení reakčního podzemí před státním soudem v Praze*. *Nová svoboda*. Online. 1. června 1950, roč. VI., č. 127, s. 3. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:60db2058-dd3c-475b-b0f1-019bce9eca9d?page=uuid:d27f70cf-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷¹ Tamtéž.

Mezi nejčastější propagandistické prvky, které se v deníku objevovaly, byla obdobně jako u *Rudého práva* tzv. poralizace světa, kdy je rozdělen na *dobré* a *špatné*, což podrobněji vysvětlují výše. Mezi titulky, které využívají tohoto typu propagandy patří například: „*Zkrachované veličiny bývalých měšťanských stran před soudcem lidu.*“⁷² „*Zradili národ i Sokolstvo.*“⁷³ „*Posilovali vliv Západu a narušovali náš poměr k SSSR.*“⁷⁴ „*Pracující souhlasí se spravedlivými rozsudky nad špiony a rozvratníky naší vlasti.*“⁷⁵

V titulcích se opět pravidelně objevovala emocionálně zabarvená slova, která jsou zaměřena na ovlivňování názorů příjemců a povzbuzení odporu vůči obžalovaným. V tomto případě to byla následující slova/slovní spojení: „*zrada*“, „*rozhořčení*“, „*nenávisť*“, „*ničemná tvář*“ nebo „*podlé cíle.*“ Konkrétně to byly titulky: „*Až na dno zrady a mravního úpadku.*“⁷⁶ „*Pražský proces s bandou rozvratníků odhaluje ničemnou tvář vůdců bývalých politických stran.*“⁷⁷ a „*Proces s vlastizrádcí odhaluje podlé cíle reakce.*“⁷⁸

V deníku *Nová svoboda* velkou část titulků tvořily ty, které referovaly o reakcích veřejnosti na proces. Rezolucemi a pracovními závazky podporovali tak narativ o jednotě československého lidu. Například titulky: „*Pracující děkují bezpečnostním orgánům.*“⁷⁹ „*V odpověď na zločiny*

⁷²*Zkrachované veličiny bývalých měšťanských stran před soudcem lidu.* Nová svoboda. Online. 4. června 1950, roč. VI., č. 130, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:1f36f161-0d4e-4425-ac6a-2643dbf10d79?page=uuid:d4eaa388-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷³*Zradili národ i Sokolstvo.* Nová svoboda. Online. 11. června 1950, roč. VI., č. 136, s. 12. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:202549b3-1b6b-4177-a461-f133ef64dcbc?page=uuid:d9f2c964-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷⁴*Posilovali vliv Západu a narušovali náš poměr k SSSR.* Nová svoboda. Online. 9. června 1950, roč. VI., č. 134, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:46929a7e-fa8b-4132-83a0-0bf1df55d919?page=uuid:d891648c-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷⁵*Pracující souhlasí se spravedlivými rozsudky nad špiony a rozvratníky naší vlasti.* Nová svoboda. Online. 10. června 1950, roč. VI., č. 135, s. 2. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:6bbe905d-4f98-4c13-b77d-e7e123da01a7?page=uuid:d93a00a2-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷⁶*Až na dno zrady a mravního úpadku.* Nová svoboda. Online. 11. června 1950, roč. VI., č. 136, s. 3. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:202549b3-1b6b-4177-a461-f133ef64dcbc?page=uuid:d9f2c95b-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷⁷*Pražský proces s bandou rozvratníků odhaluje ničemnou tvář vůdců bývalých politických stran.* Nová svoboda. Online. 3. června 1950, roč. VI., č. 129, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:1c43667e-e4e9-4c28-859a-04f18d9afa78?page=uuid:d3f2fe10-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷⁸*Proces s vlastizrádcí odhaluje podlé cíle reakce.* Nová svoboda. Online. 6. června 1950, roč. VI., č. 131, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:d7459376-980f-44f0-bb53-2b89583098f5?page=uuid:d5e0ea74-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

⁷⁹*Pracující děkují bezpečnostním orgánům.* Nová svoboda. Online. 13. června 1950, roč. VI., č. 137, s. 3. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:af06b243-4443-46f4-af97-836b82908380?page=uuid:dad33e57-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

odsouzených rozvratníků vyhlašují pracující Ostravska mírové závazky ke „Dni horníků – dni výstavby Ostravska“.⁸⁰ Deník měl samotný sloupek, kde se otiskovaly dopisy od čtenářů. Název sloupku byl: „Dopisy nové svobodě.“ V jednom z dopisů vesnická dopisovatelka ve sloupku s názvem: „Na lavici obžalovaných,“ přinášela svůj souhlas s nejpřísnějšími tresty. „Trest jim bude určovat sám náš lid. A proto tento trest jistě nebude mírný, neboť za činy, které napáchali, zasluhují trest co nepřísnejší. – Vesnická dopisovatelka M. Kaličinská, Dobrá u Frýdku.“⁸¹ Stejně jako v *Rudém právu* plnily tyto texty stejnou funkci, zdůrazňovaly podporu občanů s rozhodnutím státního aparátu.

3.2.4. Porovnání analýzy Rudého Práva, Nové svobody a shrnutí

Lišil se tedy nějak přístup a četnost informování o procesu v *Rudém právu* a *Nové svobodě*? Přestože oba deníky měly velmi podobnou rétoriku a formu informování o procesu, jelikož to byly deníky strany KSČ. Na základě kvalitativní obsahové analýzy jsem vyzorovala podobnosti i několik rozdílů v tom, jak o procesu informovaly.

1. *Rudé právo* o procesu začalo psát již 31. května 1950 zatímco *Nová svoboda* 1. června 1950. *Rudé právo* psalo o procesu ve větší intenzitě a věnovalo procesu ve sledovaném období více stran listu. Také častěji volilo citově zabarvených slov, která dotvářela negativní obraz obžalovaných a posilovala propagandistický narativ. Oproti tomu *Nová svoboda* se více zaměřovala na lokální perspektivu a ohlasy veřejnosti a vztahovala obsah k velké části dělnického čtenářstva, které v ostravském kraji žilo.
2. *Rudé právo* jako celostátní deník mělo tendence poskytovat více jednotného obsahu s důrazem na politické narativy, zatímco *Nová svoboda* opět orientovala obsah lokálněji, i když v rámci stejného ideologické rámce.
3. Oba deníky využívaly propagandistické techniky politické propagandy, mezi které se řadily: vytváření společného nepřítele, rozdělování světa na *my* (skupina v souladu s dominantními

⁸⁰*Dni horníků – dni výstavby Ostravska*. *Nová svoboda*. Online. 11. června 1950, roč. VI., č. 136, s. 1. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:202549b3-1b6b-4177-a461-f133ef64dcbc?page=uuid:d9f2c959-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> . [citováno 2024-03-03].

⁸¹ *Trest jim bude určovat sám náš lid. A proto tento trest jistě nebude mírný, neboť za činy, které napáchali, zasluhují trest co nepřísnejší. – Vesnická dopisovatelka M. Kaličinská, Dobrá u Frýdku*. *Nová svoboda*. Online. 9. června 1950, roč. VI., č. 134, s. 8. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:46929a7e-fa8b-4132-83a0-0bf1df55d919?page=uuid:d8916490-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

normami) a *oni* (skupina odporující normám), citově zabarvená slova, černobílé vykreslování a prezentace ohlasů veřejnosti, tak aby podpořily jednotný narativ. I když oba deníky byly nástroji stejné propagandistické mašinerie KSČ, rozdíly ve stylu a zaměření reflektovalo jejich odlišně cílové publikum.

Lze tedy konstatovat, že *Rudé právo* intenzivněji užívalo propagandisticky a citově zabarvené, expresivní titulky. Naproti tomu *Nová svoboda*, přestože rovněž odrážela komunistickou ideologii, místy přinášela intenzivnější množství textů z oblasti ohlasů veřejnosti, lokálních perspektiv a obecně byla specifitější pro regionální kontext. Také spíše užívala umírněnější jazyk, ale nebylo to pravidlem. Přestože se shodovaly v užití politického druhu propagandy, ukazuje to i tak odlišnosti zejména v tom, jak tyto deníky o procesu s Miladou Horákovou a spol. informovaly.

3.3. Dokument „Proces H“ a jeho přínos k pochopení zásadního historického momentu

3.3.1. Obsah a klíčová témata dokumentu

Hlavním obsahem unikátní dokumentární série jsou komentované filmové fragmenty, které se pokoušejí, co nejlépe přiblížit, jak vypadal proces s Miladou Horákovou a spol. na základě dochovaných pramenů. Mezi hlavní prameny se řadí hrubý šesti a půl hodinový filmový fragment opírající se o stenozáznamy z procesu a dochované záznamy Československého rozhlasu. Pro pochopení a přiblížení dobového kontextu se v desetidílné sérii objevují i střihy na fotografie, video záznamy a v neposlední řadě i dokumenty týkající se procesu. Ve všech dílech vystupuje řada historiků a odborníků, kteří se vyjadřují k jednotlivým aktérům a událostem spojeným s procesem. Jedná se tak o jedinečný kompaktní celek, jenž zachycuje den po dni průběh procesu a jednotlivé aktéry. Tvůrcem dokumentární série je Martin Vadas, český dokumentarista, režisér, kameraman i producent. K jeho tvorbě se řadí snímky zkoumající nacistickou a komunistickou minulost Československa. V této části práce bych chtěla přiblížit a zhodnotit dokumentární sérii a jak přispěla k pochopení procesu s Miladou Horákovou. Série vznikla za spolupráce s Národním filmovým archivem. Důležitým aspektem

procesu bylo využívání rozhlasu, který v té době hrál hlavní roli v informování společnosti. Ve všech dílech se vyjadřuje řada historiků, konkrétně: Karel Kaplan, Zora Dvořáková z Klubu dr. Milady Horákové, Petr Cajthaml, Tomáš Brusík, Josef Halla, Petr Koura, Petr Blažek, Karolína Pátková a Pavlína Formánková. Dále v sérii promlouvá Marek Janáč, redaktor Radiožurnálu, Stanislav Balík, historik advokacie, Alena Šimáková z Národního archivu, Arnošt Lustig, spisovatel, Vladimír Just, teolog a publicista, Petr Pavlovský také teolog a publicista a Karel Šeďa, technik rozhlasu. Svůj pohled a vzpomínky vyjadřují i samotní rodinní příslušníci odsouzených například Eva Jourová, dcera Josefa Nestávála, Jitka Matoušková, dcera Jiřího Hejdy, Marta Jurková, dcera Františka Přeučila a Jana Kánská, dcera Milady Horákové, spolu s Věrou Královou, sestrou Horákové.

1. díl rozebírá první den procesu, středu 31. května 1950. Historik Karel Kaplan podotýká: „*Základním znakem monstr procesu je, že musí společnost šokovat.*“⁸² Zvláště šokující bylo, že došlo k odsouzení ženy. Komunisté tak chtěli dát najevo, že si to s odpůrci vyřídí bez ohledu na pohlaví. Spolu s Horákovou bylo pozatýkáno 650 lidí, 639 z nich bylo postaveno před soud. Rozdělení byli do 36 skupin, první skupina byla 13členná a součástí byla i Horáková, která byla vyslýchána hned první den. Z ukázek dobového rozhlasového vysílání je zřejmé, že v rozhlase používali ústřížky z líčení u soudu a komentátor je doplňoval o pobuřující výroky, jež měly za cíl v občanech vyvolat hněv a odpor vůči obžalovaným.⁸³ Proces byl postaven na několika důležitých tématech. Cílem prokurátorů bylo obžalované dovést k přiznání, že jejich úmysly mohly směřovat k válce. Dalším tématem byly almuženky (poukázky na stravu, oděv) určené sociálně slabším nebo nezaměstnaným lidem. Obžalovaní byli osočováni z toho, že mají v úmyslu návrat těchto poukázek. V neposlední řadě to byl motiv vykořisťování dělnické třídy. Horáková byla v průběhu líčení dokonce upozorněna, ať nepoužívá právnickou řeč a mluví jasně. To dokládá, že prokurátory i ostatní během líčení znervózňovala. Všichni obžalovaní měli před sebou předem napsaný text výpovědi, pokud došlo ke vzdání se, byli ostře

⁸² Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 1/10 Den první*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/> [citováno 2024-01-10].

⁸³ Tamtéž.

přerušení.⁸⁴ I samotný soud měl tzv. otázkové protokoly (scénáře pro soud), to byly otázky a odpovědi, ke kterým se mělo dojít.

2. díl rozebírá druhý den líčení, tedy 1. červen 1950. Líčení začíná s Josefem Nestávalem. V dokumentu se vyjadřuje i dcera Josefa Nestávala, která doplňuje její zážitky z toho, jak probíhalo otcovo zatčení. Nestávala historik Petr Koura popisuje jako typického demokrata 20. století. Po okupaci v roce 1939 vstoupil do odboje a generálním tajemníkem kraje Velká Praha. Dále se v dokumentu objevuje záběr z originálního filmového záznamu na polní telefon, který zajišťoval spojení vyšetřovatelů StB na státní žalobce. Mohli tak bezprostředně zakročit do vývoje procesu. Dochované záznamy rozhlasu podotýkají: „*Pochopitelně dělníci a pracující v tomto státě jsou zcela jinými lidmi, než doktor Nestával. Proto také samozvaný generál nenašel vojáky.*“⁸⁵ Kaplan dodává, že mechanismus na utváření politických procesů má základní čtyři složky:

- politické vedení,
- Státní bezpečnost,
- justici,
- sdělovací prostředky a propagandu.

Dalším vyslychaným byl Jiří Hejda, který patřil k jednomu z vedoucích českých manažerů, působil i jako novinář, který vydával vlastní ekonomický týdeník a psal divadelní hry. V dokumentu přináší vzpomínky i dcera Hejdy Jitka Matoušková. V díle se rozebírá i přítomné publikum u soudu. Teolog a publicista Petr Pavlovský podotýká, že nazývat publikum jako kompars není jednoznačné. Kompars totiž diváky hraje, v tomto případě publikum tvořili lidé, kteří procesu opravdu věřili.⁸⁶

3. díl rozebírá třetí den procesu, tedy pátek 2. června 1950. Líčení začíná s Františkou Zemínkovou. Historik Tomáš Brusík popisuje její mládí a vstup do Národně socialistické strany

⁸⁴ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 22. ISBN 80-7046-045-8.

⁸⁵ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 2/10 Den druhý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/> [citováno 2024-01-10].

⁸⁶ Tamtéž.

již v 15 letech. Angažovala se v domácím odboji a na konci války pomáhala stranu obnovit. Udržovala kontakty s exilovými politiky i po únoru 1948. Dalším, kdo vystoupil před soudem, byl František Přeučil, nakladatel a po válce poslanec za Českou stranu národně-sociální. Kaplan zmiňuje, že pokud se obžalovaný nechtěl přiznat, prokurátor řekl, že bude konfrontován. Metody konfrontací byly předem připravené a nacvičené. Ve fragmentu jsou vidět například konfrontace Horákové s Přeučilem a dalšími. Dle výpovědi je zřejmé, že další vyslýchaný Jan Buchal se řadil mezi nejvíce zlomené a nervózní. Vypovídá totiž přesně to, co od něj vyšetřovatele StB očekávali. Teolog Just podotýká, že záměrem bylo v procesu zastoupit všechna možná nebezpečí, a tím vyvolat nenávist k třídám, které tyto typy reprezentovaly. Například Buchal měl být aktérem, jenž vezme flintu a teror vykoná. Z dochovaných rozhlasových záznamů byl popisován jako terorista s granáty a zbraněmi, který měl v úmyslu zabíjet pokojné občany.⁸⁷

4. díl rozebírá čtvrtý den procesu, sobotu 3. června 1950. Soud započal s bývalou poslankyní Antoníí Kleinerovou. Působila v Komunistické studentské frakci, ale po druhé světové válce se začala politicky tíhnout k idejím Masaryka a Beneše. Až mrazí z toho, když prokurátor položil otázku na to, jak s ní zacházela StB a ona odvětila, že nejlepším způsobem. Přitom historici dokládají, že proti ní bylo kladeno fyzické násilí. Dalším vyslýchaným byl Oldřich Pecl, který byl dle historika Koury do procesu zařazen ze tří důvodů: byl podnikatel, tím pádem ho mohli prezentovat jako vykořisťovatele dělnické třídy, jeho manželka byla jugoslávského původu (v období procesu byly spory mezi Sovětským svazem a Jugoslávií a Tito, prezident Jugoslávie, byl považován za zrádce socialismu) a třetím důvodem byl, že Pecl po studiích přešel z Komunistické studentské frakce k podnikání, to také považovali za zradu dělnické třídy. Třetím vyslýchaným tento den byl Závěš Kalandra, podporovatel Gottwalda, a dokonce to vypadalo, že bude hvězdou komunistické strany. Avšak ve 30. letech kritizoval tzv. moskevské procesy, tím jeho členství skončilo a byl označován za trockistu. Byl si vědom toho, že ho nejspíše čeká trest smrti, sice se držel scénáře procesu, ale dovolil si pár ironických poznámek. Ty rozčílily prokurátora Juraje Viesku, který označil Kalandru za ubožáka a ne člověka. Komentátor Československého rozhlasu při komentování procesu poznámkami přiřizoval třídní nenávisti: „*Tak končí Závěš Kalandra. Začal s nepřátelstvím proti dělnické třídě, proti*

⁸⁷ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 3/10 Den třetí*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003/> [citováno 2024-01-10].

její komunistické straně, proti Sovětskému svazu. Na lavici obžalovaných sedí společně s odporným podvodníkem a špiónem, bývalým uhlobaronem Pecllem, se zkrachovalými politikáři ze všech možných reakčních stran. Všichni se sešli jako nepřátelé našeho lidu [...].“⁸⁸

5. díl rozebírá pátý den procesu, neděli 4. června 1950. Zaznívá, že před týdnem nesmělo na veřejnost uniknout jediné slovo a 1. června vyslal Ústřední výbor KSČ směrnice určující chování veřejnosti do nejmenších detailů na měsíc dopředu. Kaplan popisuje mechanismus na výrobu politických procesů. Sestávala se z politického vedení, institucí, státní bezpečnosti, justičních orgánů, hromadných sdělovacích prostředků a agitačních kampaní organizovaných komunistickou stranou. Historička Pavlína Formánková podotýká, že proces byl od samého začátku koncipován jako vzorový. Proces měl zahrnovat i hněv pracujícího lidu, každý večer se konaly tiskové konference, kde redaktoři dostali materiály. Texty se posílaly i posléze na schválení. Samotnou obžalobu spatřili obžalovaní krátce před procesem a jen část týkající se jich samotných. Zástupcům sdělovacích prostředků byla předložena den před procesem. Z ÚV KSČ byla zaslána tajná instrukce na všechny krajské sekretariáty KSČ, ve které stály instrukce, jak organizovat ohlas na proces a zajištění poslechu rozhlasu. V dokumentu se rozebírá důležitost rozhlasu. Teatrológ a publicista Petr Pavlovský o rozhlase hovoří jako o méně nebezpečném sdělovacím prostředku, protože nezachycoval prostor. Díky absenci zachycení prostoru bylo méně pravděpodobné, že budou vidět prvky fiktivnosti. Petr Cajthaml podotýká důležitou roli rozhlasu v masové propagandě pro řadové diváky. Konaly se schůze, které začínaly zpravidla projevem místního funkcionáře z připravených agitačních materiálů, dále se pokračovalo hromadným poslechem reportáží ze soudní síně a posléze se přijmula nějaká rezoluce, která žádala přísná potrestání obžalovaných. V pátém dílu mluví i technik rozhlasu Karel Šeďa, jenž byl v té době členem komunistické strany. Vyprávěl o pokynu, kterým byl pověřen: „Dostal jsem pověření tajným úkolem, že začíná proces s Miladou Horákovou, a že prezident Gottwald vyslovil přání, aby si na Hradě mohl kdykoli poslechnout ten průběh procesu.“⁸⁹ Šeďa dále hovoří o místnosti u soudu, kde bylo záznamové pracoviště Československého rozhlasu. Nacházeli se zde technici, kteří proces natáčeli a výstup vysílače

⁸⁸ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 4/10 Den čtvrtý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/> [citováno 2024-01-10].

⁸⁹ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 5/10 Den pátý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005/> [citováno 2024-01-11].

byl napojen na telefonní linku na Pražský hrad, kde byl obdobný vysílač. Gottwald tak mohl proces poslouchat. Ačkoli se předpokládalo, že film bude úspěšným prostředkem propagandy, nakonec tomu tak nebylo. Dokládá to i zmínka o dochovaném dobovém pokusu o interpretaci procesu, která je v Národním filmovém archivu. Československý týdeník totiž vytvořil *Týden ve filmu*, jenž pojednává o procesu, dochoval se pracovní sestřih s komentářem, ten ale nikdy nebyl zveřejněn. Historik Cajthaml poznamenává, že záběry nenaplnily účel a místo povzbuzení hněvu, spíše vzbuzovaly lítost s obžalovanými. Dalším prostředkem propagandy byly stěngazety, tzv. bleskovky, které dostávali žáci základních škol za úkol vylepovat na nástěnky. Bleskovky obsahovaly přetištěné titulky a články z *Rudého práva* či ČTK.⁹⁰

6. díl rozebírá šestý den procesu, pondělí 5. června 1950. Na programu byl výslech Zdeňka Pešky, ten patřil k předním českým sociálně demokratickým právníkům a specializoval se na Ústavní právo. Byl členem Petičního výboru Věrní zůstaneme, kde se připravovala nová poválečná ústava a seznámil se zde s Horákovou. Po roce 1948 se zapojil do činnosti odbojové organizace, která měla za snahu ustavit ilegální nezávislou demokracii a nepřistoupil na sloučení sociální demokracie s komunistickou stranou. Původně měl být odsouzen za tvorbu ilegální opoziční strany, ale proces se posléze rozrostl i o další politiky mimo národních socialistů. Následujícím vyslychaným byl nejstarší ze souzených, senátor i generální tajemník sociální demokracie Vojtěch Dunder. V době procesu mu bylo 70 let a řadil se mezi zastánce dělnické třídy a dělníkem sám byl. V průběhu líčení opakovaně prokurátorům a soudcům odporoval označení nepřítele dělníků, které mu přisuzovali. Rozhlas se k jeho líčení vyjadřoval tak, že se přiznal k rozvracení republiky, neboť měl v plánu zavést dělníky k Hitlerovi a uskutečnit rozvrat. Označili ho za zrádce dělnické třídy, zbabělce, špiona a vlastizrádce. Předposledním vyslychaným z 13 obžalovaných byl Bedřich Hostička, člen Lidové strany. Jeho důvodem zařazení do procesu bylo zasílání informací do zahraničí. Stejně tomu tak bylo i u posledního vyslychaného Jiřího Křížka Křížek nebyl členem Lidové strany, přesto byl do procesu zařazen i z toho důvodu, aby se utvořil dojem, že členové všech čtyř českých stran po únoru 1948 byli iniciátory rozvratu a spiknutí proti republice.⁹¹

⁹⁰ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 5/10 Den pátý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005/> [citováno 2024-01-11].

⁹¹ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 6/10 Den šestý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006/> [citováno 2024-01-11].

7. díl rozebírá sedmý den procesu, úterý 6. června 1950. Petr Koura vysvětluje, že svědkové v procesu byli dvojího druhu. Za prvé to byly osoby, jež se znaly s obžalovanými a funkcionáři politických stran. Tito lidé byli souzeni v následných procesech. Za druhé to byli lidé, kteří s procesem neměli vůbec žádnou spojitost. Například dělníci Vojtěch Břečka a Josef Kašpar, kteří pracovali v dole Oldřicha Pecla. Měli za cíl ukázat, co by se mohlo stát, kdyby se naplnily údajné úmysly obžalovaných. Koura také uvádí, že svědkové byli k výpovědím donucováni obdobnými způsoby jako obžalovaní, tedy psychickým, fyzickým nátlakem a učení se výpovědi dopředu. Vyslýchání byli ve většině případů následně sami odsouzeni k mnoha letům vězení.⁹²

8. díl zachycuje a rozebírá středu 7. června 1950, kdy se v celé republice podepisovaly požadavky na odsouzení údajných zločinců a rozvracečů republiky. Spisovatel Arnošt Lustig přináší svůj pohled na tehdejší dění. „*Svolali schůzi v rozhlase [...] a na tu schůzi přišel soudruh z Ústředního výboru, který vysvětlit, proč je správné popravit Miladu Horákovou. A nakonec jako na každé schůzi, žádali o souhlas přítomných členů strany. Všichni zvedli ruce a já také, pak jsem přišel domů. [...] Měl jsem uvnitř takový mlhavý nesouhlas s jakoukoli politickou popravou. A říkal jsem si, jak můžeš zvednout ruku pro smrt někoho, koho vůbec neznáš.*“⁹³ Osmý den probíhaly další výsledky svědků, z některých se ale dochovaly pouze stenozáznamy. V tomto díle popisuje své vzpomínky na proces sám František Přeučil. Historik advokacie Stanislav Balík vysvětluje roli obhájců, kteří dle něj „*nebyli advokáty v pravém slova smyslu, protože dobová advokacie neměla jako v právním státu atribut nezávislosti.*“⁹⁴ Uvádí, že obžalovaní byli odkázáni na velmi útlý seznam obhájců a setkali se s nimi až bezprostředně před procesem a jejich možnost jim pomoci byla nereálná.⁹⁵

9. díl procesu rozebírá čtvrtek 8. června 1950, závěrečný den hlavního líčení. Během osmi dnů usiloval státní zástupce o usvědčení obžalovaných ze zločinu vyzvědačství a velezrady dle zákona Na ochranu lidově demokratické republiky. Konala se porada, na které bylo rozhodnuto, že další nabídnuté důkazy a výsledky svědků nebudou pro nerozhodnost realizované. Dvě

⁹² Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 7/10 Den sedmý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007/> [citováno 2024-01-12].

⁹³ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 8/10 Den osmý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/> [citováno 2024-01-12].

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

hodiny dlouhý projev vedl prokurátor Vieska a vylíčil při něm obžalované jako vyvržence společnosti. Karel Kaplan v díle rozbírá i záhadnou postavu Ústředního sekretariátu komunistické strany Karla Švába, jehož úkolem bylo sbírat informace a dosazovat agenty na lidi nejen v nekomunistických stranách, ale i v komunistické. Řadil se mezi organizátory procesu a nakonec byl zařazen do proti státního centra společně s Rudolfem Slánským a následně popraven. Zmíním zde výňatek ze závěrečné řeči státních prokurátorů: „*Milada Horáková je nepoučitelná, její nenávist k lidově-demokratickému zřízení je bezmezná. [...]*“⁹⁶ Filmaři ani rozhlas nevysílal závěrečné řeči obhájců, dochovali se jen stenozáznamy.⁹⁷

10. a poslední díl dokumentu „Proces H“ s názvem „Dny D“ shrnuje a komentuje závěrečné řeči obžalovaných. O výši trestů bylo rozhodováno jinde, Alena Šimánková z Národního archivu to dokládá z dochovaného dokumentu, který byl určen výhradě k rukám Karla Klose a je z před porady na ministerstvu spravedlnosti. Dokument je podepsán státním prokurátorem Sieglerem a jsou v něm vyjmenováni všichni obžalovaní s předepsaným návrhem trestu. Jedná se tak o důkaz, že s tresty bylo manipulováno. Vzpomínku na to, co mu probíhalo hlavou při vznesení rozsudků přináší František Přeučil: „*Stáli jsme tam jako přikovaní, chtěl jsem začít zpívat hymnu, ale nenašel jsem sílu. Napětí v sále bylo neobyčejně tvrdé, zaznívaly výkřiky souhlasu.*“⁹⁸ Formánková též podotýká, že lid dokonce protestoval za vyšší tresty. Zatímco ze zahraničí přicházely telegramy a žádosti o milost, například od předsedy OSN či Alberta Einsteina. Byl to okamžik, který měl obrovský vliv na veřejné mínění, především z toho důvodu, že byla odsouzena žena, matka k trestu smrti. Den předtím, než se konala poprava, byla vydána s nákladem 300 000 kusů speciální brožura s názvem „Říkáme lidem pravdu“. Brožura popisovala, jak prezentovat proces pracujícím a jak zvýšit jejich obezřetnost. Ke konci vypovídá dcera Horákové Jana Kánská a sestra Věra Králová.⁹⁹

Dokument „Proces H“ přispěl k chápání tohoto historického okamžiku zejména svou komplexností a širokou škálou poskytnutých zdrojů a pohledů na události. Série nabídla široké veřejnosti možnost se seznámit s méně známými aspekty procesu a lépe ho pochopit. Poskytuje

⁹⁶ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 9/10 Den devátý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009/> [citováno 2024-01-12].

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 10/10 Den D*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010/> [citováno 2024-01-12].

⁹⁹ Tamtéž.

pohled z vícero perspektiv a kombinace filmových fragmentů, dobových záznamů a komentářů od historiků, odborníků i rodinných příslušníků obžalovaných utváří komplexní obraz.

3.3.2. Shrnutí

Hlavním obsahem je podrobná rekonstrukce procesu a hlavním cílem je přiblížení tohoto historického momentu široké veřejnosti. Po shlédnutí a posouzení dokumentu jako celku lze říct, že dokumentární série „Proces H“ poskytuje pohled na proces z více perspektiv. Kombinace filmových fragmentů, dobových záznamů a komentářů od historiků, odborníků a rodinných příslušníků obžalovaných utváří komplexní obraz událostí. Martin Vadas tímto způsobem hlouběji odkryl historickou pravdu a manipulace spojené s procesem. Využitím autentických záběrů procesu se podařilo přímo divákům přiblížit, jak vypadalo soudní líčení. Veřejnosti tak byly prostřednictvím této série představeny detailní i nové informace související s procesem a byl tak umožněn podrobnější reflex nad historickou událostí.

3.3.3. Analýza a interpretace dokumentu

Dokumentární série poskytuje širší kontext toho, jakým způsobem byl proces zinscenován a jaké techniky propagandy média tehdy používala. Mezi klíčové aspekty série se řadí multidisciplinární přístup, tedy že série je složena z různých typů a druhů archivních materiálů s komentáři historiků a odborníků. Dalším aspektem je začlenění osobních perspektiv, tedy zmíněné výpovědi rodinných příslušníků a dalších přímých svědků procesu. To přidává na emocionální intenzitě a osobním rozměru. Dalším klíčovým aspektem jsou i důkazy toho, jaký vliv měla dobová média na formování veřejného mínění a propagandu komunistického režimu. To například reflektuje McLuhanovo pojetí médií jako extenzí člověka.¹⁰⁰ Dále jsem se zaměřila na tematické prvky dokumentární série. V dokumentu se potvrzuje, jak důležitou roli hrály mediální prostředky, konkrétně rozhlas a noviny, v šíření propagandy. Jak zmiňuje Jan Rychlík: *„Účinnost propagandy je nepřímou úměrnou dostupnosti a intenzitě alternativních zdrojů informací: čím omezenější je přístup k alternativním zdrojům a čím slabší je jejich*

¹⁰⁰ McLUHAN, Marshall. *Understanding Media: The Extensions of Man*. 1964. Online. Dostupné z: <https://web.mit.edu/allanmc/www/mcluhan.mediummessage.pdf> [citováno 2024-01-15].

*intenzita, tím je účinnost větší, a opačně.*¹⁰¹ Výše uvedené výpovědi rodinných příslušníků a přímých svědků procesu bych také zařadila mezi tematické prvky série, poskytují osobní pohled a přidávají na emocionálním dopadu. Série má sekvenční narativní strukturu vyprávění, to znamená, že je koncipována den po dni, což vede k lepšímu porozumění událostí i jejich vývoji. V neposlední řadě jsem se zaměřila na případné vlivy na diváka. Bezpochyby nese významnou edukativní hodnotu, protože poskytuje detailní a mnohostranné pohledy na jeden z nejznámějších politických procesů československé historie.

3.3.4. Proces H v českých on-line médiích

Uvedu zde, jak o dokumentární sérii referovala česká on-line média v době vydání. Dokument se na České televizi vysílal v totožné dny jako se konal samotný proces (31. května – 9. června 2009). Představím pět článků, které o dokumentu pojednávají: 1. článek je z 11. května 2009 z webu Radio Prague International, kde zveřejnili čistě informující článek s titulkem: „*ČT uvede Proces H – dokumentární rekonstrukci procesu s Horákovou.*“¹⁰² Text přináší stručný obsah série, nijak dokument ale nehodnotí. 2. článek vyšel na webu Novinky.cz 2. června 2009 s titulkem: „*Komunisté si stěžují Janečkovi kvůli dokumentu o Miladě Horákové.*“¹⁰³ Text se zabývá stížností tehdejšího předsedy komunistů Vojtěcha Filipa na Českou televizi. Dle něj je dokument neobjektivní a poškozující komunistickou stranu, zejména v době před tehdejšími volbami do Evropského parlamentu. Článek obsahuje odkaz na dopis, citace předsedy i vyjádření programové ředitelky televize Kateřiny Fričové, jež obvinění odmítá a považuje ho za nehorázné. 3. článek vyšel také 2. června 2009 na webu iDnes.cz s titulkem: „*Komunisté si stěžují na ČT, nelíbí se jim dokument o Miladě Horákové.*“¹⁰⁴ Obsahem je i zde stížnost komunistů na dokument spolu s přímými citacemi dopisu Vojtěcha Filipa pro Jiřího Janečka. Odkazuje i na článek z 6. května, který se věnuje obsahu

¹⁰¹ PAŽOUT, Jaroslav. *Informační boj o Československo / v Československu (1945-1989)*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. s. 19. ISBN 978-80-87912-10-2.

¹⁰² RADIO PRAGUE INTERNATIONAL. *ČT uvede Proces H – dokumentární rekonstrukci procesu s Horákovou*. 2009-05-11. Online. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/ct-uvede-proces-h-dokumentarni-rekonstrukci-procesu-s-horakovou-8584874> [citováno 2024-01-16].

¹⁰³ NOVINKY. *Komunisté si stěžují Janečkovi kvůli dokumentu o Miladě Horákové*. 2009-02-06. Online. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-komuniste-si-stezuji-janeckovi-kvuli-dokumentu-o-milade-horakove-40228057> [citováno 2024-01-16].

¹⁰⁴ IDNES. *Komunisté si stěžují na ČT, nelíbí se jim dokument o Miladě Horákové*. 2009-05-02. Online. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-si-stezuji-na-ct-nelibi-se-jim-dokument-o-milade-horakove.A090602_180223_domaci_js [citováno 2024-01-16].

dokumentární série podrobněji. 4. článek je z 3. června 2009 a vyšel na webu ČT24 s titulkem: „Šéfa komunistů rozčilil dokument ČT o procesu s Miladou Horákovou.“¹⁰⁵ Obsahem jsou přímé citace Vojtěcha Filipa i vyjádření tehdejšího ředitele ČT Jiřího Janečka. Článek shrnuje vyjádření, ze kterého vyplývá, že komunisté se obávali „mediálních zkratek“, které by mohly vést k tomu, že si lidé budou plést KSČ a KSČM. 5. článek je z 13. června 2009 a vyšel na webu deník.cz s titulkem: „Proces H na ČT2 viděly 2 miliony diváků.“¹⁰⁶ Pojednává o mimořádném zájmu diváků a sledovanosti série. Článek poskytuje data o průměrné sledovanosti jednotlivých dílů, nejsledovanější díl a jaké pohlaví převažovalo ve sledování. Celkově lze konstatovat, že česká on-line média informovala o dokumentární sérii buď jen o obsahové stránce, nebo se články týkaly kritiky série ze strany komunistické strany, pouze jeden článek se zajímal o sledovanost, žádný z nich však nepřinesl konstruktivní hodnocení nebo recenzi.

¹⁰⁵ ČT24. *Šéfa komunistů rozčilil dokument ČT o procesu s Miladou Horákovou*. 2009-06-03. Online. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/sefa-komunistu-rozcilil-dokument-ct-o-procesu-s-miladou-horakovou-180978> [citováno 2024-01-16].

¹⁰⁶ DENÍK.CZ. *Proces H na ČT2 viděly 2 miliony diváků*. 2009-06-13. Online. Dostupné z: <https://www.denik.cz/umeni/proces-h-na-ct-videly--miliony-divaku20090613.html> [citováno 2024-01-16].

Závěr

V úvodní části bakalářské práce se zabývám politickou situací v Československu. Dále tím, jaké skupiny obyvatel režim vnímal jako své nepřátele a v neposlední řadě životem Milady Horákové, která byla postavena do čela největšího vykonstruovaného procesu. Pro nezbytné pochopení fungování médií v totalitním režimu následovala kapitola o mediálním prostředí a politickém pozadí samotného procesu. Veškeré informace v teoretické části přináší komplexní vhled, který je součástí pochopení role médií v politickém procesu s Miladou Horákovou a spol.

V praktické části práce jsem provedla dva průzkumy z dobových a současných médií zaměřené na prezentaci procesu s Miladou Horákovou a spol. Nejprve jsem definovala, jakou roli měla média v procesu a následovala analýza deníku *Rudé právo* a regionálního deníku *Nová svoboda*. Zajímalo mě, jak pokrývaly a prezentovaly jeden z neznámějších politických procesů Československa. Na základě zkoumaných titulků, podtitulků a mezititulků v období 15. května – 15. června 1950 jsem pomocí kvalitativní obsahové analýzy systematicky kódovala a identifikovala témata i vzorce v obou denících. Cílem bylo zjistit hlavní témata, prvky a narativy. Mezi ta se řadila nejčastěji užívaná slova, slovní spojení i to, jak byly hlavní postavy procesu v denících prezentovány. Oba deníky užívaly velmi podobné formulace i označení, avšak *Rudé právo* mělo tendence poskytovat více jednotného obsahu, kladlo důraz na politické narativy a užívalo expresivnější jazyk. Zatímco *Nová svoboda* obsah častěji orientovala lokálním pohledem, což lze předpokládat vzhledem k tomu, že se jednalo o regionální deník. Oba deníky využívaly obdobné techniky politické propagandy, ale rozdíl ve stylu a zaměření reflektovaly jejich odlišné cílové publikum. Co se týče ohlasů veřejnosti oba deníky disponovaly rubrikami, kde se otiskovaly rezoluce lidu a například i dopisy. *Nová svoboda* ovšem přinášela ve větší míře texty o reakcích veřejnosti na proces. Informování o procesu v denících ukázalo, že *Rudé právo* intenzivněji užívalo propagandistické, expresivní titulky a *Nová svoboda* přinášela intenzivněji texty z oblasti ohlasů veřejnosti. Analýza deníků poskytla hlubší vhled do mediálního prostředí i role médií v politickém procesu v Československu.

V další části jsem analyzovala dokumentární sérii Martina Vadase „*Proces H*“, která komentuje unikátní, originální filmové fragmenty z procesu. Deseti dílná série se pokouší co nejlépe přiblížit pozadí i průběh procesu na základě filmových fragmentů a stenozáznamů z Československého rozhlasu. Ve všech dílech vystupuje i řada historiků či odborníků, kteří doplňují záznamy o informace. Série disponuje multidisciplinárním přístupem a díky výpovědím rodinných příslušníků nebo lidí přímo zúčastněných v procesu poskytuje osobní pohled, a tím má i emocionální dopad. Lze konstatovat, že série přinesla další perspektivy a pomohla lépe pochopit historický kontext i dopad procesu na společnost. Posléze mě zajímalo, jak o sérii psala česká on-line média. Ukázalo se, že většina on-line deníků informovala o sérii buď pouze obsahově nebo se články týkaly kritiky série ze strany komunistické strany. Jediný z dohledaných článků se zajímal o sledovanost a žádný nepřinesl konstruktivní hodnocení či recenzi. Analýza dokumentární série „*Proces H*“ přinesla další perspektivy, společenský přesah a pomohla lépe pochopit historický kontext procesu.

Oba průzkumy z dobových i současných médií nabízí otázku, zda se současná společnost a média opakují či inspirují narativy a metodami propagandy, která byla užívána v 50. letech 20. století. Ačkoli se technologie i média od 50. let výrazně proměnila a stále se vyvíjí, některé tendence v narativu propagandy zůstávají podobné. Například polarizace společnosti, utváření společného nepřítele, či využívání emocionálně nabitého jazyka, můžeme nacházet paralelně i v dnešní komunikaci a mediálních diskurzích. Současně je důležité připomenout, že dnes máme rozdílný přístup k informacím a pluralitě zdrojů. Ačkoli se formy i kanály komunikace proměnily, základní principy manipulace a ovlivňování veřejného mínění v mnoha aspektech zůstávají neměnné.

Tvorbou této práce jsem si prohloubila schopnosti v oblasti analýzy, ale i znalosti historie médií a politiky minulého režimu. Naučila jsem se lépe identifikovat a interpretovat komplexní vzory a narativy, což je nezbytná dovednost, kterou budu moci uplatnit v budoucích projektech. Inspirovala mě také k dalšímu zkoumání i prohlubování témat v oblasti historie a médií. Práce přispěla k pochopení roli médií v politickém procesu a umožnila reflektovat na význam či odkaz Milady Horákové. Budoucí výzkum by mohl dále rozšířit poznání o vlivu komunistické propagandy na veřejné mínění a o tom, jak byly politické procesy zobrazovány v médiích různých politických režimů. Dalším předmětem zkoumání by mohla být zmíněná tendence

přejímat naraci propagandy minulosti i v dnešní době. Jak historické vzorce či komunikace ovlivňují současnost a zda stále nahlížíme na propagandu stejným způsobem jako dříve.

Summary

In the introduction of my bachelor thesis, I address the political situation in Czechoslovakia, the groups perceived as enemies by the regime, and the life of Milada Horáková, who was at the forefront of the most significant staged trial. This was followed by a chapter on the media environment and the political background of the trial itself, which was essential for understanding the functioning of the media under a totalitarian regime. The theoretical part provides a comprehensive insight that is integral to understanding the role of media in the political trial involving Milada Horáková and others.

In the practical part of the thesis, I conducted two surveys from historical and contemporary media focused on the presentation of the trial with Milada Horáková and associates. Initially, I defined the role of the media in the trial, followed by an analysis of the *Rudé právo* newspaper and the regional newspaper *Nová svoboda*. I was interested in how they covered and presented one of the most famous political trials in Czechoslovakia. Using qualitative content analysis, I systematically coded and identified themes and patterns in the headlines, sub-headlines, and sub-titles from May 15 to June 15, 1950. The goal was to determine the main themes, elements, and narratives, including the most frequently used words and phrases and how the main characters of the trial were presented in the newspapers. Both newspapers used very similar formulations and designations, but *Rudé právo* tended to provide more unified content, emphasized political narratives, and used more expressive language. In contrast, *Nová svoboda* often oriented its content with a local perspective, which is expected given its regional focus. Both newspapers employed similar techniques of political propaganda, but differences in style and focus reflected their distinct target audiences. Regarding public reactions, both newspapers had sections where resolutions of the people and letters, for example, were printed. However, *Nová svoboda* brought more texts about public reactions to the trial. Reporting on the trial in the newspapers showed that *Rudé právo* used propagandistic, expressive headlines more intensely, and *Nová svoboda* brought more texts from the area of public responses. The analysis of the newspapers provided deeper insights into the media environment and the role of media in the political process in Czechoslovakia.

In the next part, I analyzed Martin Vadas's documentary series "Process H", which comments on unique, original film fragments from the trial. The ten-part series attempts to best approximate the background and course of the trial based on film fragments and stenographic records from Czechoslovak Radio. Each episode features a number of historians and experts who supplement the records with information. The series has a multidisciplinary approach and, thanks to testimonies from family members or people directly involved in the trial, offers a personal perspective and thus has an emotional impact. It can be stated that the series brought additional perspectives and helped better understand the historical context and impact of the trial on society. Subsequently, I was interested in how Czech online media wrote about the series. It turned out that most online newspapers reported on the series either merely in terms of content or articles were about the criticism of the series by the Communist Party. Only one of the articles investigated was concerned with viewership, and none provided constructive evaluation or review. The analysis of the documentary series "Process H" brought additional perspectives, societal implications, and helped better understand the historical context of the trial.

Both surveys from historical and contemporary media raise the question of whether today's society and media repeat or are inspired by the narratives and methods of propaganda used in the 1950s. Although technology and media have changed significantly since the 1950s and continue to evolve, some tendencies in the narrative of propaganda remain similar. For example, societal polarization, the creation of a common enemy, or the use of emotionally charged language can also be found in today's communication and media discourses. At the same time, it is important to remember that today we have different access to information and a plurality of sources. Although the forms and channels of communication have changed, the basic principles of manipulation and influencing public opinion in many aspects remain unchanged.

Creating this work has deepened my skills in analysis and knowledge of media history and the politics of the past regime. I have learned to better identify and interpret complex patterns and narratives, which is an essential skill that I will be able to apply in future projects. It also inspired me to further explore and deepen topics in the field of history and media. The work contributed to understanding the role of media in the political process and allowed reflection

on the significance and legacy of Milada Horáková. Future research could further expand knowledge about the influence of communist propaganda on public opinion and how political processes were portrayed in the media of different political regimes. Another subject of investigation could be the mentioned tendency to adopt the narrative of past propaganda even in today's times. How historical patterns or communication influence the present and whether we still view propaganda in the same way as before.

Použitá literatura

Vlastní materiály

SLADKÁ, Julie. *Milada Horáková*. Seminární práce. Média a česká kultura 20. století JKB056 Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2023.

Literatura

BEDNAŘÍK, Petr. *Dějiny českých médií Od počátku do současnosti*, 2., upravené a doplněné vydání. Grada, 2019. ISBN 978-80-271-1144-2.

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři*. Vydání I. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KAPLAN, Karel. *Únor 1948: komentované dokumenty*. Praha: Epoque, 2018. ISBN 978-80-7557-116-8.

KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty*. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1.

KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

KOŠŤÁLOVÁ, Michaela. *Soukromí Milady Horákové*. Praha: Petrklíč, c2014. ISBN 9788072295371.

KOUROVÁ, Pavlína a KOURA, Petr. *Žádáme trest smrti! propagandistická kampaň provádějící proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-03-8.

McLUHAN, Marshall. *Understanding Media: The Extensions of Man*. 1964. Online. Dostupné z: <https://web.mit.edu/allanmc/www/mcluhan.mediummessage.pdf> [citováno 2024-01-15].

NA, f. Ministerstvo spravedlnosti. *Tzv. Klosův archiv*, nezpracováno. Originál, strojopis 7 s.

PAŽOUT, Jaroslav. *Informační boj o Československo / v Československu (1945-1989)*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87912-10-2.

RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990. ISBN 80-7046-045-8.

SYNEK, Jan. *Mám klid ve svém svědomí: Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-65-4.

TOMÁŠEK, Dušan a KAPLAN, Karel. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956: studie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. ISBN 80-85270-38-2.

Články z tištěných periodik

Rudé právo

Celou zemi zní rozhodný hlas lidu: Republiku si rozvracet nedáme!. Rudé právo. Online. 4. června 1950, roč. 30, č. 132, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/4/1.png> [citováno 2024-21-02].

Dáme více oceli – odpověď slevačů imperialistům. Rudé právo. Online. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/1.png> [citováno 2024-21-02].

Jednali z hluboké nenávisti k lidu. Rudé právo. Online. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 4. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/4.png> [citováno 2024-21-02].

Mír je naše štěstí. Rudé právo. Online. 1. června 1950, roč. 30, č. 129, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/1/3.png> [citováno 2024-21-02].

Náš lid trestá spravedlivě každého, kdo zradí. Rudé právo. Online. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/3.png> [citováno 2024-21-02].

Novými pracovními závazky přispějí k posílení světového míru. Rudé právo. Online. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 8. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/8.png> [citováno 2024-21-02].

Pracující ČKD Sokolovo žádají přísný a spravedlivý trest zrádcům národa. Rudé právo. Online. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/1.png> [citováno 2024-21-02].

Proces s albánskými zrádci – agenti amerických imperialistů. Rudé právo. Online. 26. května 1950, roč. 30, č. 125, s. 2. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/26/2.png> [citováno 2024-21-02].

Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu. Rudé právo. Online. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png> [citováno 2024-21-02].

Spekuluji na válku proti naší zemi. Rudé právo. Online. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png> [citováno 2024-21-02].

Spojovala je nenávisť proti republice. Rudé právo. Online. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 3. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/3.png> [citováno 2024-21-02].

Šli přes mrtvoly. Rudé právo. Online. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 5. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/5.png> [citováno 2024-21-02].

V celé zemi vyjadřuje náš lid svou pevnou vůli uhájit mír. Rudé právo. Online. 16. května 1950, roč. 30, č. 116, s. 1. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/16/1.png> [citováno 2024-21-02].

Závazky vyjadřují souhlas s rozsudkem. Rudé právo. Online. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 6. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/6.png> [citováno 2024-21-02].

Nová svoboda

Až na dno zrady a mravního úpadku. Nová svoboda. Online. 11. června 1950, roč. VI., č. 136, s. 3. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:202549b3-1b6b-4177-a461-f133ef64dcbc?page=uuid:d9f2c95b-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Dni horníků – dni výstavby Ostravska. Nová svoboda. Online. 11. června 1950, roč. VI., č. 136, s. 1. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:202549b3-1b6b-4177-a461-f133ef64dcbc?page=uuid:d9f2c959-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Posilovali vliv Západu a narušovali náš poměr k SSSR. Nová svoboda. Online. 9. června 1950, roč. VI., č. 134, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:46929a7e-fa8b-4132-83a0-0bf1df55d919?page=uuid:d891648c-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Pracující děkují bezpečnostním orgánům. Nová svoboda. Online. 13. června 1950, roč. VI., č. 137, s. 3. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:af06b243-4443-46f4-af97-836b82908380?page=uuid:dad33e57-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Pracující souhlasí se spravedlivými rozsudky nad špiony a rozvratníky naší vlasti. Nová svoboda. Online. 10. června 1950, roč. VI., č. 135, s. 2. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:6bbc905d-4f98-4c13-b77d-e7e123da01a7?page=uuid:d93a00a2-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Pražský proces s bandou rozvratníků odhaluje ničemnou tvář vůdců bývalých politických stran. Nová svoboda. Online. 3. června 1950, roč. VI., č. 129, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:1c43667e-e4e9-4c28-859a-04f18d9afa78?page=uuid:d3f2fe10-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Proces s vlastizrádci odhaluje podle cíle reakce. Nová svoboda. Online. 6. června 1950, roč. VI., č. 131, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:d7459376-980f-44f0-bb53-2b89583098f5?page=uuid:d5e0ea74-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Trest jim bude určovat sám náš lid. A proto tento trest jistě nebude mírný, neboť za činy, které napáchali, zasluhují trest co nepřisnější. – *Vesnická dopisovatelka M. Kaličinská, Dobrá u Frýdku.* Nová svoboda. Online. 9. června 1950, roč. VI., č. 134, s. 8. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:46929a7e-fa8b-4132-83a0-0bf1df55d919?page=uuid:d8916490-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Vedení reakčního podzemí před státním soudem v Praze. Nová svoboda. Online. 1. června 1950, roč. VI., č. 127, s. 3. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:60db2058-dd3c-475b-b0f1-019bce9eca9d?page=uuid:d27f70cf-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Zkrachované veličiny bývalých měšťanských stran před soudcem lidu. Nová svoboda. Online. 4. června 1950, roč. VI., č. 130, s. 4. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:1f36f161-0d4e-4425-ac6a-2643dbf10d79?page=uuid:d4eaa388-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Zradili národ i Sokolstvo. Nová svoboda. Online. 11. června 1950, roč. VI., č. 136, s. 12. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/view/uuid:202549b3-1b6b-4177-a461-f133ef64dcbc?page=uuid:d9f2c964-1b9d-11e4-80ce-90b11c419e63> [citováno 2024-03-03].

Internetové zdroje

ANÝŽ, Daniel. *Čeští komunisté přece nemohou být horší než Němci, vysvětlovala Horáková, proč neemigrovala.* Hospodářské noviny. Online. 25.6.2020. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66782490-prece-nemohoubythorsi-nez-nemci> [citováno 2023-11-25].

ČT24. *Šéfa komunistů rozčilil dokument ČT o procesu s Miladou Horákovou.* 2009-06-03. Online. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/sefa-komunistu-rozcilil-dokument-ct-o-procesu-s-miladou-horakovou-180978> [citováno 2024-01-16].

Delve, Ho, L., & Limpaecher, A. *The Practical Guide to Qualitative Content Analysis.* 2023-03-24. Online. Dostupné z: <https://delvetool.com/blog/qualitative-content-analysis>. [citováno 2024-02-10].

DENÍK.CZ. *Proces H na ČT2 viděly 2 miliony diváků.* 2009-06-13. Online. Dostupné z: <https://www.denik.cz/umeni/proces-h-na-ct-videly--miliony-divaku20090613.html> [citováno 2024-01-16].

GAZDÍK, Jan. *Neuvěřitelný příběh českého Monte Christa. Cestu nástupu komunistů umetla akce opsaná od gestapa*. aktualne.cz. Online. 19. února 2018. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/unor-1948-mostecka-spionazni-afera-pravomil-raichl/r~c24c9b8afb8b11e7a4500cc47ab5f122/> [citováno 2023-11-20].

HAJZLEROVÁ, Pavlína. *Vybrané propagandistické kampaně 50. let 20. století na stránkách regionálního tisku*. Online. diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2018. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/99914> [citováno 2024-02-09].

HSIEH H-F, SHANNON Se. *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*. *Qualitative Health Research*. 2005;15(9):1277-1288. s. 2. doi:10.1177/1049732305276687

HYLÁKOVÁ, Klára. *Rudé právo byly noviny se světovým formátem a obrovským nákladem, které ale ve skutečnosti tolik lidí nečetlo*. ČT24. 2020-09-20. Online. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/rude-pravo-byly-noviny-se-svetovym-formatem-a-obrovskym-nakladem-ktre-ale-ve-skutecnosti-tolik-lidi-44366>. [citováno 2024-02-09].

IDNES. *Komunisté si stěžují na ČT, nelíbí se jim dokument o Miladě Horákové*. 2009-05-02. Online. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-si-stezuji-na-ct-nelibi-se-jim-dokument-o-milade-horakove.A090602_180223_domaci_js [citováno 2024-01-16].

JAKLOVÁ, Alena. *Persvaze a její prostředky v současných žurnalistických textech*. Naše řeč, ročník 85 (2002), číslo 4, s. 169-176. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. Online. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7689> [citováno 2024-22-02].

NOVINKY. *Komunisté si stěžují Janečkovi kvůli dokumentu o Miladě Horákové*. 2009-02-06. Online. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-komuniste-si-stezuji-janeckovi-kvuli-dokumentu-o-milade-horakove-40228057> [citováno 2024-01-16].

PICKERING, Michael. *Stereotyping: the politics of representation*. New York: Palgrave, 2001. s. 48. ISBN 0-333-77210-5

RADIO PRAGUE INTERNATIONAL. *ČT uvede Proces H – dokumentární rekonstrukci procesu s Horákovou*. 2009-05-11. Online. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/ct-uvede-proces-h-dokumentarni-rekonstrukci-procesu-s-horakovou-8584874> [citováno 2024-01-16].

TV pořady

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 1/10 Den první*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864/> [citováno 2024-01-10].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 2/10 Den druhý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002/> [citováno 2024-01-10].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 3/10 Den třetí*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003/> [citováno 2024-01-10].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 4/10 Den čtvrtý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/> [citováno 2024-01-10].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 5/10 Den pátý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005/> [citováno 2024-01-10].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 6/10 Den šestý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006/> [citováno 2024-01-11].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 7/10 Den sedmý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007/> [citováno 2024-01-12].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 8/10 Den osmý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008/> [citováno 2024-01-12].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 9/10 Den devátý*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009/> [citováno 2024-01-12].

Česká televize. Dokumentární série. *Proces H, 10/10 Den D*. 2009. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010/> [citováno 2024-01-12].

Teze bakalářské práce

SCHVÁLENO

1:10-23

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Julie Sladká	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2021	
Fakultní e-mail diplomantky/diplomanta: 20518329@fsv.cuni.cz	
Studijní program/speciální specializace: Komunikační studia (B0321A180005)	
Název práce v češtině: Proces Milady Horákové a spol. a jeho vliv na československá média v roce 1950	
Název práce v angličtině: The trial of Milada Horáková and Co. and its influence on the Czechoslovak media in 1950	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2022/2023) (diplomovou práci je možné obhajovat nejdříve šest měsíců od schválení tezi) LS 2023/2024	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Téma práce se zabývá politickým procesem Milady Horákové a spol. v Československu v roce 1950. Práce bude mít za cíl analyzovat politické pozadí obvinění, vliv médií na vnímání veřejnosti, mediální pokrytí (Rudé Právo, Nová Svoboda a Československý rozhlas) a porovnání tohoto procesu s dalšími politickými procesy té doby (Rudolf Slánský). Cílem práce bude také zhodnotit, jak dokument "Proces H" od Martina Vadase ovlivnil/přispěl k chápání tohoto zásadního historického okamžiku.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod o politické situace v Československu v roce 1950, Milada Horáková a spol. o mediálního prostředí a kontrolní aparát komunistického režimu. 2. Politické pozadí a proces Milady Horákové 3. Média v roce 1950 a jejich role v procesu 4. Srovnání s jinými politickými procesy 5. Dokument "Proces H" 6. Obsah a klíčová témata dokumentu 7. Porovnání s dalšími zdroji, které Proces rozebírají 8. Analýza a interpretace dokumentu 9. Závěr	
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): Unikátní dokumentární série Proces H (10 × 52 min.) od Martina Vadase KDO JINÉMU JÁMU Rudolf Slánský – dokument od Martina Vadase Tisk: Rudé Právo – 15. květen - 15. červenec 1950 Nová Svoboda – 15. květen - 15. červenec 1950 Rozhlas: Československý rozhlas – 15. květen – 15. červenec 1950	
Postup (technika) při zpracování materiálu: Kvalitativní analýza	
Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech	

titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2–5 řádků):

KOUROVÁ, Pavlína a Petr KOURA. Žádáme trest smrti!: propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, 607 s. ISBN 978-80-87211-03-8.

- Podrobně analyzuje propagandistickou kampaň a prezentuje klíčové dokumenty, odhalující úroveň politického tlaku a propagandy v komunistickém režimu té doby.

KAPLAN, Karel. Politický proces s Miladou Horákovou a spol: komentované dokumenty. Praha: Epoque, 2019, 269 s. ISBN 978-80-7557-173-1.

- Přináší historický materiál pro studium procesu s Miladou Horákovou. Autentické dokumenty a pečlivé komentáře autora umožňující nahlédnout do hloubky tohoto procesu a pochopit, jak byl proces řízen a jak ovlivnil společnost.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008, 253 s. ISBN 978-80-7364-049-1.

- Autoři nabízejí detailní pohled na politické procesy té doby. Odhalují jejich kontext a vliv na společnost. Mimo jiné i jak byly politické procesy utvářeny.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, 310 stran, xxxii stran obrazových příloh. ISBN 978-80-7367-698-8.

- Kniha přispívá k pochopení vlivu médií na události spojené s Miladou Horákovou v kontextu 20. století. Taktéž popisuje transformaci orgánů provádějících cenzuru v průběhu tohoto období.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada Publishing, 2014, 539 s. ISBN 978-80-247-3568-9.

- Kniha přináší základní informace o metodách výzkumu médií. Dále také informace o tom, jakým způsobem lze provádět výzkum mediálního pokrytí historických událostí.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let):

HOROVÁ, Kateřina. Případ Milada Horáková: od reality a mediální reflexe k filmovému zpracování. Praha, 2021. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Novotný, David Jan.

VÁCHOVÁ, Nina. Dopisy Milady Horákové - jejich cesta a následná medializace po r. 1989. Praha, 2023. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Groman, Martin.

HAJZLEROVÁ, Pavlína. Vybrané propagandistické kampaně 50.let 20.století na stránkách regionálního tisku. 2018. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Skalecká, Veronika.

Datum / Podpis studenta/ky

8.9.2023

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	11.9.2023 Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO VE VYHLÁŠCE ŘEDITELE INSTITUTU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO VÝTIŠKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU.